

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav pro archeologii

Bakalářská práce

Text

Terezie Kartáková

**Chaty z lokality Dolní Břežany, Za pivovarem, v kontextu
halštatsko-laténského osídlení jižně od Prahy.**

Sunken huts from Dolní Břežany, Za pivovarem, in the context of
Hallstatt-La Tene settlements South of Prague

Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Zuzana Bláhová Ph.D.

Konzultant práce: Mgr. Josef Dufek, Mgr. Daniel Bursák

Praha 2020

Poděkování

Na prvním místě chci poděkovat vedoucí své bakalářské práce, PhDr. Zuzaně Bláhové, Ph.D. za všechny rady, komentáře, doporučenou literaturu a věnovaný čas, a za objasnění všech mých otázek a pomoc s řešením problémů, které se během psaní vyskytly. Dále patří díky Mgr. Josefu Dufkovi z Ústavu archeologické památkové péče středních Čech za zpřístupnění terénní dokumentace z výzkumu, Mgr. Danielu Bursákovi za doporučení literatury a Ing. Renatě Šmidtové za pomoc s vyhledáváním literatury. Děkuji také řediteli Ústavu pro archeologii doc. PhDr. Tomáši Klírovi, Ph.D. za záchranu z problémů na začátku, když jsem začínala svou práci psát. A v neposlední řadě chci poděkovat svým kamarádkám Elišce Sukové a Anně Fránové a své drahé polovičce Jaroslavu Linchakovi za psychickou podporu a dodávání odhodlání při psaní.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 12. ledna 2021

Terezie Kartáková

Abstrakt

Předmětem této bakalářské práce je pět, respektive šest polozemnic z halštatsko-laténského období z lokality Dolní Břežany – Za pivovarem. Těžištěm je katalog polozemnic s jejich detailním popisem a kapitola o kontextu osídlení, mapující lokality z doby halštatské a laténské v širším okolí lokality. Dále práce sleduje stavební a tvarový vývoj halštatských a laténských polozemnic, zasazuje je do publikovaných systémů třídění a pokouší se o analýzu a interpretaci stavebních reliktnů. Součástí práce jsou přílohy – mapy, plány a fotografie.

Klíčová slova

Čechy střední, Dolní Břežany, HaD-LtA, polozemnice, sídliště, Závist - zázemí,

Abstract

The subject of this bachelor thesis are five, respectively six sunken huts from the Hallstatt- La Tène period from the archeological site Dolní Břežany – Za pivovarem. The focus is on the catalog of sunken huts with their thorough description and chapter about the settlement context, mapping archeological sites from Hallstatt and La Tène period in the wider vicinity of the site. Next the thesis follows construction and shape evolution of sunken huts of Hallstatt and La Tène period, categorize them into published sorting systems and attempts to analyze and interpret construction relics. Attachments – maps, plans and photographs – are part of the bachelor thesis.

Keywords

Central Bohemia, Dolní Břežany, HaD-LtA, settlement, sunken huts, Závist - hinterland

Obsah

1. Úvod.....	5
2. Sídlištní areál Dolní Břežany – „Za Pivovarem“.....	6
2.1 Lokalisace a okolnosti výzkumu.....	6
2.2 Přírodní podmínky.....	6
2.2.1 Geomorfologie.....	6
2.2.2 Geologické podloží a půdy.....	7
2.2.3 Vodstvo.....	7
2.2.4 Podnebí a vegetace.....	8
2.3 Situace na výzkumu.....	8
3. Katalog polozemnic.....	10
1.1. Objekt 1.....	10
3.2 Objekt 8.....	12
3.3 Objekt 9.....	15
3.4 Objekt 12.....	17
3.4.1 Objekt 12a.....	17
3.4.2 Objekt 12b.....	19
3.5 Objekt 144.....	21
4. Kontext osídlení.....	23
4.1. Kontext osídlení.....	23
4.2. Hradiště nad Závistí.....	28
5. Dějiny bádání o halštatských sídlištích.....	30
6. Vývoj polozemnic od pozdní doby bronzové po dobu laténskou.....	33
7. Typologie polozemnic.....	37
8. Konstrukce polozemnic.....	42
9. Analýza a interpretace stavebních reliktnů.....	46
9.1. Objekt 1.....	46
9.2 Objekt 8.....	48
9.3 Objekt 9.....	49
9.4 Objekt 12a, 12b.....	51
9.5 Objekt 144.....	52
10. Závěr.....	54
Literatura:.....	57
Další zdroje:.....	60
Seznam použitých zkratk podle abecedy.....	61

1. Úvod

Předmětem této bakalářské práce je podrobný popis a analýza pěti, respektive šesti polozemnic, datovaných do stupňů HD – LTA, které byly odkryty v rámci záchranného archeologického výzkumu polohy „Za Pivovarem“ v Dolních Břežanech. Výzkum byl vyvolán stavbou moderní sportovní haly v areálu školy v roce 2016, probíhal v září a říjnu téhož roku a vedl jej Mgr. Josef Dufek. Prozkoumané polozemnice představují další součást rozsáhlého osídlení, rozkládajícího se na k. ú. Dolní Břežany a Zlatníky a známého již po desetiletí.

Dalším cílem je zasazení polozemnic do širšího kontextu osídlení z doby halštatské a laténské v oblasti vymezené jak vodními toky, tak vzdáleností od lokality v Dolních Břežanech. Součástí práce bude také katalog lokalit v okolí, datovaných do doby halštatské a laténské, a obrazové přílohy – mapy, plánky a terénní fotografie.

2. Sídlištní areál Dolní Břežany – „Za Pivovarem“

2.1 Lokalisace a okolnosti výzkumu

Záchranný archeologický výzkum proběhl od 12. 9. 2016 do 31. 10. 2016 na celkové ploše 0,25 ha. Místo, na němž byla plánována stavba tělocvičny, náleží k areálu ZŠ Dolní Břežany, parc. 231/21-23, na východním okraji vesnice. Je to asi tři kilometry od Hradiště nad Závistí a čtyři kilometry od Vltavy. První pozitivní zjištění bylo učiněno 8. 9. při dohledu nad skrývkou. Vzhledem k tomu, že v bezprostřední blízkosti byly již dříve objeveny důležité archeologické nálezy (např. *Drda – Rybová 1998, 73-75*), očekávalo se, že i tato plocha na ně bude bohatá. Tento předpoklad se plně potvrdil.

Výzkum vedl Mgr. Josef Dufek (Ústav archeologické památkové péče středních Čech, Praha) a bylo při něm zachyceno a zkoumáno 438 objektů, interpretovaných jako pozůstatky tří pravěkých sídlišť. První patřilo lidu kultury s lineární keramikou a bylo datováno do druhé poloviny 6. tisíciletí př. Kr., druhé bylo datováno do období kolem roku 4800 př. Kr. a náleželo lidu kultury s vypíchanou keramikou. Poslední, pro tuto práci nejdůležitější sídliště, pochází z přelomu 6. a 5. století př. Kr., tedy z přechodu doby halštatské a laténské. Je z popsáných nejrozsáhlejší a nejbohatší na nálezy. Pochází z něho například bronzové kování zatím neurčeného původu (snad součást vozu), skleněné halštatské korálky a kus surového jantaru. Zpracování výzkumu stále probíhá.

Z prozkoumaných objektů (celkový plán výzkumu viz obr. 8) byly nejpočetnější zásobní a sloupové jámy, dále byl zkoumán půdorys domu kultury s lineární keramikou, torzo domu kultury s vypíchanou keramikou a především pět, respektive šest polozemnic z přelomu doby halštatské a laténské, jimiž se zabývá tato práce. Společně s polozemnicemi byla prozkoumána i část půdorysu sloupového nadzemního domu z téže doby.

2.2 Přírodní podmínky

2.2.1 Geomorfologie

Zkoumaná plocha leží ve výšce 346 m n. m (*ZABAGED – výškopis*). Dolní Břežany leží v západní části Uhříněveské plošiny, která je součástí Pražské plošiny, spadající do Poberounské subprovincie České vysočiny (*Geomorfologické jednotky*). Od polohy Za pivovarem na západ terén mírně klesá směrem k Břežanskému údolí a dále k Vltavě (až do nadmořské výšky 192 m), a naopak stoupá na sever, na jih a na východ k poloze K Hodkovicům (*INSPIRE – nadmořská výška – GRID*).

2.2.2 Geologické podloží a půdy

V mezozoiku bylo území Dolních Břežan zaplaveno mořem. Podloží oblasti představují křídové slínovce, jílovce a pískovce a kvartérní spraše, štěrky a písky. (*Bína – Demek 2012, 200*). Většinu území tvoří erozně denudační plošiny zarovnaných povrchů. Plocha sídliště leží na zpevněných sedimentech prachovců a břidlice, náležejících k proterozoiku Barrandienu a soustavě Českého masivu (*Geovědní mapy 1:50 000*).

Z půd se v pásu podél Vltavy vyskytují luvizemě nebo pseudogleje, na ostatním, výše položeném území Dolních Břežan kambizemě, luvizemě a hnědozemní gleje (*Neuhäuslová a kol. 2001, 87, 91, 178*). Přímo na lokalitě se nachází polygenetická kyselá hnědozem (*Půdní mapa 1:50 000*).

2.2.3 Vodstvo

Dolní Břežany leží asi čtyři kilometry od Vltavy, nicméně areál základní školy se sportovní halou se nachází v zóně 1, v převýšení 153 m nad hladinou Vltavy (*ZABAGED – výškopis*), a proto se zanedbatelným rizikem povodně. Také v případě rozvodnění Břežanského potoka, případně jeho přítoků, by byly

ohroženy pouze části obce situované v malé vzdálenosti od jeho koryta (do 200 m). Podle mapy s vyhodnocením nebezpečí povodně by se voda dostala nejblíže 100 m od zkoumané plochy (*Zpráva o nebezpečí povodně*).

Koryto Břežanského potoka se nachází 200 m od místa výzkumu. Jeho tok dosahuje délky 6,8 kilometru, pramení na k. ú. Zlatníky a protéká celou vsí. Vlévá se do něho několik drobných vodotečí, většinou bezejmenných, až na Točenský potok. Dále pokračuje Břežanským údolím mezi kopci Hradištěm a Šancemi a vlévá se do Vltavy jako pravobřežní přítok (*ZM 10*). Samotná plocha je suchá, nepodmáčená.

2.2.4 Podnebí a vegetace

Většina k. ú. Dolní Břežany včetně zkoumané lokality spadá do kategorie MT7 podle Quittovy klasifikace, tedy mezi mírně teplé oblasti (*Tolasz a kol. 2007, 232*). Tato klimatická oblast se vyznačuje středně dlouhým létem i zimou a srážkami 400 – 450 mm ve vegetačním období, 250 – 300 v zimním období. Úzký pás podél řeky patří do kategorie T2 s krátkým, teplým jarem, dlouhým, teplým a suchým létem, krátkým teplejším podzimem, krátkou, suchou zimou a srážkami 350 - 400 mm ve vegetačním období, 200 – 300 v zimním období (*Tolasz a kol. 2007, 232*).

Na k. ú. Dolní Břežany se vyskytují tři různé typy potenciálního přirozeného vegetačního pokryvu. Těsně u řeky se táhne pás mochnových doubrav (dub zimní i letní, méně habr, lípa srdčitá, buk, jeřáb; *Neuhäuslová a kol. 2001, 176*), na jihu sem zasahují černýšové dubohabřiny (dub zimní, habr, řidčeji lípa, dub letní, jasan, javor klen, javor mléč; *Neuhäuslová a kol. 2001, 85*) a většina území obce, včetně parcely, kde nyní stojí sportovní hala, spadá do oblasti lipových doubrav (dub zimní i letní, lípa srdčitá; *Neuhäuslová a kol. 2001, 90*).

2.3 Situace na výzkumu

Skrývka celé plochy proběhla pod archeologickým dohledem bagrem až na podloží. Střední část plochy byla více zahloubená, skrývka tam tedy byla dokončena ručně. Sídlištní objekty byly vybírány nejprve šachovnicovou metodou po 10 cm silných mechanických vrstvách, po zdokumentování profilů byl vždy vybrán i zbytek. Sloupové jámy byly většinou vybrány celé, s výjimkou těch, které se nacházely na osách sítě. U většiny z nich tedy nebyl zdokumentován řez výplní. Byly odebrány také vzorky na plavení, zatím bohužel nezpracované, a to z objektu 9 (možnost výskytu železných zlomků) a 37 (polozemnice 12a, možnost výskytu jantaru). Při výzkumu byly použity detektory kovů a získán malý soubor kovových artefaktů.

Spolupráce s investorem probíhala přes dílčí komplikace většinou dobře. Počasí bylo v první polovině výzkumu horké a suché, ve druhé naopak deštivé. Výzkum zachytil pravděpodobně téměř celé sídliště z přelomu 6. – 5. stol. př. Kr., nebo alespoň jeho podstatnou část, soudě podle toho, že rozměrný „velmožský dům“ se nachází zhruba v centru zkoumané plochy.

Polozemnici 144 nebylo možné odkrýt celou – třetina jejího půdorysu se nacházela mimo zkoumanou plochu. Také polozemnice 9 leží těsně na okraji (viz obr. 7 – celkový plán zkoumané plochy). Je tedy možné, že v případě dalších stavebních zásahů v okolí budou zjištěny další objekty a další pokračování sídliště.

3. Katalog polozemnic

Do katalogu bylo zahrnuto všech pět, respektive šest polozemnic z předmětného výzkumu. Číslování je převzato z terénní dokumentace. Jde o objekty 1, 8, 9, 12a, 12b a 144. Každé heslo obsahuje následující položky: Tvar půdorysu, Rozměry (délku a šířku podle délky delší a kratší strany, případně délky více stran), Hloubku (změřenou na více místech, pokud není v celém objektu stejná, a vždy od úrovně skryté plochy), Orientace delší osy ke světovým stranám, Popis zahloubené části (tvar stěn a dna, případný sklon dna apod.), Výplň (popis jednotlivých vrstev výplně objektu), Sloupové jámy (počet, umístění, u každé tvar půdorysu, stěn a dna, rozměry půdorysu, hloubka, výplň, případně stopy po sloupu) a Stopy vnitřního zařízení (sloupové jamky, které pravděpodobně nepatřily ke konstrukci polozemnice, opět jejich počet, umístění, tvar, hloubka a výplň). Hloubky sloupových jam a dalších menších objektů uvnitř polozemnic jsou uváděny ode dna polozemnice. Podloží je v dokumentaci označeno nejednotně, u objektu 1 jako vrstva 5, u ostatních objektů jako vrstva 1. Číslo označuje vždy podloží jako celek, bez ohledu na to, kterou jeho část tvoří spraš a kterou skála.

1.1. Objekt 1 (obr. 9 - 11)

Tvar půdorysu: obdélník se zakulacenými rohy

Rozměry půdorysu: délka 3,5 m, šířka 2,1 m

Hloubka: 16-10 cm (J. strana), 24 cm (S. strana)

Orientace delší osy: východ – západ

Popis zahloubené části: Stěny zahloubené části se šikmo svažují směrem ke dnu. Sklon je různý. Největší je na východním okraji, naopak na západním u sloupové jamky 30 je stěna téměř svislá. Dno objektu je ploché, v severní polovině 24 cm hluboko, jižní polovinu tvoří vyvýšená lavice (16 – 10 cm). Ta lehce klesá

směrem ke svému středu. Žádný pozůstatek vchodu nebyl zachycen. Západní polovina polozemnice byla zahlobnena do sprašového podloží, jižní vytesána ve skále. Jihozápadní roh byl bohužel překopán a zničen recentními aktivitami.

Výplň (obr. 11): Na povrchu ležela slabá vrstva recentních materiálů, silná 2 – 4 cm. Pod ní následovala vrstva 3, šedohnědá, prachovitá a ulehlá, silná 20 – 24 cm, s příměsí drobných uhlíků, zlomků mazanice (do 1 cm) a kaménků (do 3 cm). Převážně v ní byla také nalezena keramika a zvířecí kosti. Ve většině objektu překrývala tato vrstva již podloží, označené jako vrstva 5. V západní třetině polozemnice byla ale situace složitější. Část sloupové jamky 30 a jejího okolí vyplňovala vrstva 2, interpretovaná jako sesuté podloží, centrální část jamky obsahovala materiál, označený jako vrstva 1 - šedohnědá, prachovitá, velmi ulehlá s přimísenými kaménky (do 0,3 cm) a uhlíky (do 0,5 cm). Jako vrstva 4 byla označena výplň objektu 31, šedohnědá, prachovitá a ulehlá, s přimísenými kaménky, uhlíky, mazanicí a zlomky keramiky, ale tmavší než vrstva 3. Dosahovala mocnosti 7 – 18 cm.

Sloupové jámy: V objektu 1 se nacházejí tři sloupové jámy, které pravděpodobně náležely ke konstrukci polozemnice. Jde o jámy 30 a 137, situované uprostřed kratších stěn, a jámu 127 severozápadně od jámy 30, v její těsné blízkosti. Objekt 137 je přibližně oválný, o průměru 22 – 28 cm. Jeho hloubka ani výplň není v dokumentaci bohužel uvedena. Objekt 30 je přibližně kruhový, o průměru 26 cm, hluboký 15 cm ode dna polozemnice. Jeho stěny jsou svislé až velmi mírně podhloubené, dno je téměř rovné. Výplň tvoří jednak sesuté podloží, označené jako vrstva 2, jednak v centrální části vrstva 1 [šedohnědá, prachovitá, velmi ulehlá s přimísenými kaménky (do 0,3 cm) a uhlíky (do 0,5 cm)], která končí na stejné úrovni jako vrstva 4 a mohla by snad představovat stopu po sloupu. Je široká 14 – 6 cm. Objekt 127 má nepravidelný tvar o průměru 18 cm a stěny na jihu a západě šikmé, na severu a východě pravděpodobně svislé nebo podhloubené.

Stopy vnitřního zařízení: Zhruba v polovině délky severní části polozemnice se nachází shluk drobných tyčových jamek (obj. 129 – 136 a 142). Všechny mají kruhový nebo oválný půdorys a průměr 5 – 9 cm. U objektů 129 – 133 se stěny šikmo svažují k drobnému dnu, u ostatních (134 – 136, 142) jde jen o jakési dolíky bez jasně odlišeného dna. Hloubka těchto objektů není v dokumentaci uvedena. U žádného z nich také nebyl zdokumentován řez, a tak je těžké určit,

jestli jde o stopy zahrocených dřev, či něčeho jiného. Jamky 129 a 130 se nacházejí na okraji objektu 31. Jde o větší jámu o průměru přibližně 70 cm, nepravidelného tvaru. Stěny se svažují šikmo, v severní části pozvolna, v jižní prudčeji, k miskovitému dnu hruškovitého půdorysu, se zúženou částí orientovanou na severovýchod. Výplň objektu tvoří vrstva 4, šedohnědá, prachovitá a ulehlá, s přimísenými kaménky, uhlíky, mazanicí a zlomky keramiky, ale tmavší než vrstva 3. Další stopu vybavení interiéru může představovat jamka 128, mírně oválná (10 x 9 cm) se šikmými stěnami, umístěná v severozápadním rohu.

3.2 Objekt 8 (obr. 12a - 18)

Tvar půdorysu: trapézovitý, s výběžkem na severní straně

Rozměry půdorysu: délka 3,4 m (s lalokem 4,6 m), šířka 4,3 m (S strana), 2,6 m (J strana)

Hloubka: 54 cm (JZ část), 70 cm (SV část)

Orientace delší osy: východ-západ

Popis zahloubené části: Stěny objektu klesají ke dnu jen lehce šikmo, téměř svisle, jen v jihozápadním rohu je zešikmení výraznější. Dno je zvlněné, 36 – 72 cm hluboko a zahloubené částečně do spraše a částečně vytesané do skály. Zřetelná jsou dvě oválná zahloubení, z nichž jedno bylo v dokumentaci označeno jako objekt 202, druhé, jen mělké, zůstalo bez označení. Pro účely této práce bylo označeno jako objekt 202b. Dále se uvnitř i okolo obou zahloubení nachází řada sloupových a kůlových jamek, které jsou popsány níže. Pozůstatek vchodu by mohl představovat lalok u severní strany, dlouhý 3,4 m a široký 0,8 m. Je méně zahloubený než zbytek polozemnice a zhruba uprostřed jeho délky se nachází sloupová jáma 335 a tyčové jamky 336 a 337.

Výplň (obr. 18, 19): Tenká nejsvrchnější vrstva nebyla v dokumentaci nedopatřením popsána ani očíslována. Pod ní následovala vrstva 2, šedohnědá, prachovitá, středně ulehlá, s nečetnými drobnými zlomky mazanice, uhlíky a čtenějšími kaménky, která v západní části polozemnice dosahovala až k podloží a v místě objektu 252 měla mocnost až 46 cm. Ve většině polozemnice pod vrstvou 2 následovala vrstva 3, silná až 26 cm, šedohnědá, prachovitá, středně ulehlá, s

hojnějšími zlomky mazanice a uhlíky než v případě vrstvy 2, ale s méně kaménky. Poté již následovalo podloží, označené u této zahloubené chaty číslem 1 a tvořené částečně skálou, částečně spraší. V okolí obj. 353 bylo snad zachyceno komplikovanější souvrství, sestávající na obr. 19 až z pěti vrstev (7 - 11). Na plánu J řezu sg. 3, kde by tyto vrstvy měla také být zakresleny, je však popsána jen vrstva 2 a 3. Nicméně v tomto souvrství vespod na podloží leží vrstva 11 (šedohnědá, prachovitá, středně ulehlá, s peckami okrové spraše a drobnými uhlíky a zlomky mazanice, silná nejvýš 10 cm) v jedné rovině s vrstvou 10 (světle šedá, prachovitá hlína s četnými drobnými uhlíky, o mocnosti nejvýš 6 cm). Vrstva 9 (šedohnědá s uhlíky a mazanicí, silná nejvýš 4 cm) je překrývá. Potom následují, opět vedle sebe na stejné úrovni, vrstvy 7 (stejná jako vrstva 11, mocná 2 – 10 cm) a 8 (světle oranžová, přepálená hlína, silná 5 cm), a nad nimi vrstva 3. V této polozemnici byla nalezena také kolkovaná keramika, několik přeslenů, bronzové kování a železné šídlo.

Sloupové jámy: Součástí stavební konstrukce polozemnice byly pravděpodobně sloupové jámy 156, 268, 230, 353, 354, 355 a snad i jáma 235. Objekt 268 leží blízko středové osy polozemnice, objekt 156 jen 35 cm severně od něho, oba u západní strany. Objekt 268 je téměř kruhového půdorysu o průměru 46 cm, má šikmé stěny a ploché dno 12 cm hluboko. Objekt 156 je oválný (40 x 66 cm), se šikmými stěnami a plochým dnem, hluboký 16 cm. Výplň obou objektů je shodná s vrstvou 2 (šedohnědá, prachovitá, středně ulehlá, s nečetnými drobnými zlomky mazanice, uhlíky a četnějšími kaménky).

Objekty 353 a 354 leží v přímce, na stejné ose jako objekt 268. Objekt 353 je přibližně kruhovitý, o průměru 40 cm a hloubce 23 cm. Stěny má výrazně šikmé a dno ploché. Výplň tvoří vrstva 11, šedohnědá, prachovitá, středně ulehlá, s peckami okrové spraše a ojedinělými drobnými zlomky mazanice a uhlíky. Objekt 354 má nepravidelný tvar, dlouhý 36 cm a široký v nejširším místě 30 cm. Stěny jsou silně zešikmené, jen na východní straně svislé. Dno leží 23 cm hluboko. Údaje o výplni v dokumentaci chybí. Objekty 253 a 354 jsou zahloubené do objektu 202a, který bude podrobně popsán níže.

Objekt 230 se nachází v severovýchodním rohu v rámci objektu 202a. Má přibližně kruhový půdorys o průměru 44 cm a šikmé stěny. Údaje o hloubce a výplni v terénní dokumentaci chybí. Objekt 335 leží u severní strany objektu 8, na okraji výběžku půdorysu. Jáma má nepravidelný tvar, 50 x 30 cm, se šikmými

stěnami a plochým dnem. Hluboká je 32 cm. Výplň nebyla v dokumentaci uvedena.

V jižní části představuje pozůstatek sloupu snad objekt 355. Je výrazně menší než předchozí (obj. 156, 268, 230, 353, 354), oválný (24 x 16 cm), se šikmými stěnami, 8 cm hluboký. Výplň nebyla v dokumentaci uvedena.

U západní stěny leží několik dalších sloupových jam – obj. 348, 349 a 352. Objekt 348 má nepravidelný tvar (24 x 20 cm), šikmé stěny a je hluboký 14 cm. Objekt 349 je téměř okrouhlý (s průměrem 18 cm), stěny má jen mírně šikmé a je hluboký 11 cm. Objekt 352 má nepravidelný tvar (42 x 34 cm) a stěny klesají ke dnu jen zvolna. Údaj o hloubce a výplni v dokumentaci chybí.

Stopy vnitřního zařízení: V rámci polozemnice 8 se nachází oválné zahlobení, označené jako obj. 202. Dosahuje rozměrů 240 x 140 cm, maximální hloubky 20 cm a je situováno v jižním rohu polozemnice a podél její jižní strany. Má šikmé, pozvolna klesající stěny, dno ve tvaru mělké mísy a leží v něm několik tyčových jamek, jmenovitě objekty 260, 261 a 262. Ve všech případech jde o drobné jamky se šikmými stěnami. Objekt 260 leží na okraji objektu 202, je okrouhlý (s průměrem 10 cm) a hluboký 12 cm. Objekt 261 je oválný (6 x 10 cm) o hloubce 9 cm, a objekt 262 je opět okrouhlý (s průměrem 6 cm) a dosahuje hloubky 5 cm. Výplň tyčových jamek není v dokumentaci uvedena.

Výplň objektu 202 je zcela odlišná od výplně polozemnice. Ode dna jámy až k dnešnímu povrchu se zde nachází úplně jiné souvrství, oddělené od výplně polozemnice ostrou hranicí. Úplně vespod leží vrstva 6 (tmavě šedohnědá, prachovitá, středně ulehlá hlína s četnými peckami okrové spraše a nahodilými uhlíky a zlomky mazanice, mocná až 12 cm). Následuje vrstva 5 (světle šedohnědá, prachovitá, středně ulehlá hlína s četnými peckami okrové spraše a ojedinělými uhlíky a zlomky mazanice, silná až 34 cm) a nad ní vrstva 4 (šedohnědá, středně ulehlá, prachovitá hlína s nahodilými uhlíky, kaménky a zlomky mazanice, mocná 18 – 48 cm).

Objekt 202b leží podél severní strany, má jen pozvolna klesající šikmé stěny, rovné dno a jeho výplň se shoduje s výplní polozemnice (vrstva 3). Dosahuje rozměrů 340 x 140 cm a obklopují jej sloupové jámy 230, 354, 351 a 346 a objekt 351.

Objekty 252 a 256 – 259 leží okolo obj. 202. Obj. 252 je oválný (16 x 10 cm) se šikmými stěnami, hluboký 9 cm. Obj. 258 má nepravidelný tvar (12 x 10

cm), šikmé stěny a je hluboký 9 cm. Obj. 256, 257 a 259 jsou drobné (8 x 6 cm), oválné, šikmostěnné a hluboké 5 – 6 cm. Informace o výplni těchto jamek v dokumentaci chybí.

V jihozápadním rohu polozemnice v těsné blízkosti objektu 202 se nachází shluk drobných tyčových jamek 248 – 251. Jsou oválné nebo nepravidelné (obj. 248 8 x 12 cm, obj. 249 8 x 8 cm, obj. 250 10 x 8 cm, obj. 251 12 x 8 cm), šikmostěnné a hluboké 5 - 11 cm. Údaje o jejich výplni v dokumentaci chybí.

Kolem sloupových jam 348, 349 a 352 u západní strany se nachází několik tyčových jamek, a to obj. 253 – 255 a 350. Objekty 253, 254 jsou okrouhlé, se šikmými stěnami, objekt 253 o průměru 9 cm a hluboký 8 cm, objekt 254 o průměru 7 a hloubce 7 cm. Objekt 255 je nepravidelný (14 x 12 cm), se šikmými stěnami a hluboký 7 cm. Objekt 350 je okrouhlý o průměru 6 cm, se šikmými stěnami a hluboký 9 cm. Dvě tyčové jamky leží také na severu u sloupové jámy 335 – obj. 336 a 337. Obě jamky jsou okrouhlé, o průměru 10 cm, se šikmými stěnami a hluboké 8 a 7 cm. U žádného z obj. 253 – 255, 350, 336 a 337 nebyla v dokumentaci uvedena výplň.

Objekt 351 leží mezi sloupovými jamami 268 a 353, ve stejné linii ve třetině délky polozemnice 8. Je přibližně kruhovitý, o průměru 36 cm a hloubce 13 cm. Stěny má mírně šikmé. Bylo do něho záměrně zasazeno dno keramické nádoby. O výplni chybí v dokumentaci údaje.

Další objekty se nacházejí v blízkosti severní strany polozemnice. Jde o objekty 231, 232 v blízkosti východního rohu polozemnice a shluk objektů 338 – 347. Objekty 231 a 232 jsou oválné (20 x 16 cm), se šikmými stěnami. Údaje o hloubce a výplni v dokumentaci chybí. Objekt 347 je oválný, o průměru 12 cm. Stěny má šikmé a je hluboký 17 cm.

Půdorys obj. 346 má vejčitý tvar, dosahuje délky 26 cm a maximální šířky 22 cm. Stěny objektu jsou mírně šikmé a dno leží 17 cm hluboko. Jamka 338 je okrouhlá (průměr 14 cm), se šikmými stěnami a hluboká 9 cm. Objekty 345 je oválný, se šikmými stěnami a rozměry 14 x 10 cm. Dosahuje hloubky 11 cm. Drobné tyčové jamky 339 – 344 jsou kruhové, s výjimkou oválného objektu 343, se šikmými stěnami a dosahují průměru 4 – 7 cm a hloubky 5 – 8 cm. U žádného z objektů 338 – 347 není v dokumentaci uvedena výplň.

3.3 Objekt 9 (obr. 19 - 25)

Tvar půdorysu: lichoběžník

Rozměry půdorysu: délka - 3,4 m, šířka - 3 m

Hloubka: 24-28 cm (S. strana), 18-10 cm (lavice na J straně)

Orientace delší osy: východ-západ

Popis zahloubené části: Polozemnice 9 má nepravidelný, lichoběžníkovitý půdorys. Menší jižní část objektu je méně zahloubená než jeho zbytek a vyplňuje ji lavice, pozvolna klesající směrem ke středu. Stěny se šikmo svažují k plochému, rovnému dnu. Západní část byla vyhloubena ve sprašovém podloží, zatímco východní vytesána ve skále. Pozůstatek vchodu by mohla snad představovat lavice u jižní strany.

Výplň (obr. 25, 26): Výplň polozemnice tvořila jediná vrstva, označená jako vrstva 2. Byla šedohnědá, prachovitá, středně ulehlá, a obsahovala četné drobné kaménky a zlomky mazanice, vzácněji uhlíky a větší kameny. Byla v ní nalezena keramika, zvířecí kosti a bronzové i železné artefakty. Překrývala podloží, označené jako vrstva 1.

Sloupové jámy: Několik sloupových jam je rozloženo rovnoměrně po obvodu polozemnice. Jde o objekty 90, 91, 92, 47, 57, 58, 439 a 440. Obj. 90 leží v severozápadním rohu, má hruškovitý tvar (severní část 60 x 32 cm, jižní část o průměru 30 cm), šikmé stěny a v severní části dosahuje hloubky 34 cm od povrchu terénu. Pravděpodobně jde o dvě sloupové jámy v těsné blízkosti. Obj. 91 se nachází v blízkosti jihozápadního rohu, je okrouhlý (průměr 24 cm) a jeho stěny se šikmo svažují ke dnu, ležícímu 46 cm pod povrchem terénu. Obj. 92 představuje menší jamka uprostřed východní strany. Je okrouhlá (průměr 10 cm) se šikmými stěnami a hloubkou 36 cm od povrchu. Obj. 47 se nachází v blízkosti předešlého obj. 92 a je okrouhlý (průměr 22 cm) se šikmými stěnami. Dosahuje hloubky 14 cm ode dna polozemnice. Obj. 57 se nachází v severovýchodním rohu, je okrouhlý (průměr 30 cm), hluboký 12 cm a má šikmé stěny. Obj. 58 leží v jihovýchodním rohu, má okrouhlý půdorys (průměr 22 cm) a stěny spadají šikmo ke dnu 10 cm pod dnem polozemnice. Sloupové jámy 439 a 440 se nacházejí u vyvýšené lavice v jižní části. Na terénním plánu nejsou nijak označeny, v této práci jim tedy přiděluji čísla 439 a 440. Z výzkumu Za pivovarem je totiž uváděno celkem 438 objektů, a tato čísla tedy nebyla zatím

žádnému objektu přiřazena. V obou případech jde o okrouhlé jámy se šikmými stěnami o průměru 20 a 24 cm.

Hloubka objektů 439 a 440 není v dokumentaci uvedena.

Stopy vnitřního zařízení: Objekt 54 a drobná tyčová jamka 55 se nacházejí těsně vedle sebe. Obj. 54 je okrouhlý (o průměru 18 cm), s mírně zešikmenými, strmými stěnami. Hluboký je 6 cm ode dna polozemnice. Jamka 55 je kulatá (o průměru 4 cm), a hluboká 7 cm ode dna polozemnice. Obj. 56 je nepravidelný, hruškovitý s maximálními rozměry 20 x 14 cm a hloubkou 6 cm ode dna polozemnice. Výplň všech popsaných objektů je shodná s výplní samotné polozemnice.

3.4 Objekt 12 (obr. 26a - 34)

V tomto případě jde o superpozici dvou polozemnic, přičemž mladší objekt 12b narušuje starší objekt 12a. Sloupové jámy a stopy vnitřního vybavení, u nichž je obtížné určit, ke které polozemnici náležejí, budou detailně popsány u objektu 12a; u objektu 12b budou zmíněny jen stručně s odkazem na příslušnou pasáž u objektu 12a.

3.4.1 Objekt 12a

Tvar půdorysu: obdélník

Rozměry půdorysu: délka 3 m, šířka 2,3 m

Hloubka: 30 cm

Orientace delší osy: sever-jih

Popis zahloubené části: Polozemnice má šikmé stěny a členité dno, místy rovné, místy zvlněné, do něhož jsou zahloubené další objekty (sloupové jámy, tyčové jamky atd.). Dosahuje hloubky 20-40 cm. Severní část chaty byla vytesána ve skalnatém podloží, jižní vykopána ve spraši. V jižní části se nachází zahloubení označené jako objekt 37. V těchto místech dosahuje hloubka polozemnice až 50

cm od úrovně skryté plochy. Nebylo zachyceno nic, co by bylo možné interpretovat jako pozůstatek vchodu.

Výplň (obr. 36, 37): Většinu výplně zahloubené chaty tvořily vrstvy 2 a 3. Vrstva 2 dosahovala mocnosti 10 – 16 cm a šlo o šedohnědou, prachovitou, ulehlou hlínu s hojnými zlomky mazanice a kaménky, vzácněji byly nalezeny také uhlíky. Vrstva 3, situovaná pod ní, byla o něco tmavší, ale jinak podobná, šedohnědá, prachovitá, středně ulehlá, s nahodilými zlomky mazanice, uhlíků a drobnými kaménky, o mocnosti 15 – 32 cm. V jižní části polozemnice ležela pod vrstvou 2 místo vrstvy 3 vrstva 4 (šedá, středně ulehlá, prachovitá hlína s kameny, drobnými uhlíky a zlomky mazanice, mocná až 20 cm). Nálezy představovala dále keramika, zvířecí kosti, skleněný korálek, bronzový drátek a zlomky železa a jantaru.

Sloupové jámy: Sloupové jámy, náležící pravděpodobně k polozemnici 12a, jsou objekty 45, 46, 48, 80 a 93. Obj. 45 leží mimo samotnou polozemnici, těsně u západní strany u jejího středu. Má nepravidelný tvar a šikmé stěny, s výjimkou severní strany, kde spadají kolmo ke dnu, situovanému 25 cm pod dnešním povrchem. Jeho rozměry jsou 40 x 28 cm. Údaje o výplni v dokumentaci chybí. Obj. 46 leží na okraji zahloubení 37b. Je okrouhlý, s šikmými stěnami, průměrem 28 cm a hloubkou 16 cm ode dna objektu 37. Údaje o výplni v dokumentaci chybí. Sloupová jáma 48 se nachází uvnitř zahloubení 37b. Je okrouhlá (průměr 36 cm), má šikmé stěny, rovné dno a dosahuje hloubky 10 cm ode dna objektu 37b. Její výplň tvoří vrstva 3, šedohnědá, prachovitá, středně ulehlá, o něco tmavší než vrstva 2. Obj. 80 se nachází opět na okraji objektu 37, ale zároveň naproti objektu 45 a pravděpodobně také na okraji polozemnice 12a. Je oválný, o rozměrech 30 x 40 cm. Jeho stěny klesají šikmo a strmě ke dnu, ležícímu 33 cm hluboko ode dna polozemnice 12a. Údaje o výplni v dokumentaci chybí. Obj. 93 leží v jižní části polozemnice. Je okrouhlý s průměrem 24 cm, se šikmými stěnami i dnem, svažujícím se se směrem k jihu. Dosahuje největší hloubky 4 cm ode dna polozemnice a jeho výplň tvoří vrstva 3.

Stopy vnitřního zařízení: Prostřední třetinu polozemnice zabírá objekt 37. Je oválný, jeho stěny se šikmo svažují k rovnému dnu a dosahuje rozměrů půdorysu 236 x 114 cm a hloubky 8 – 16 cm ode dna polozemnice 12a. Na východním konci z něho vystupuje menší zahloubení, oválné o rozměrech půdorysu 60 x 38 cm. Údaj o jeho hloubce v dokumentaci chybí. Výplň tohoto objektu tvoří

z většiny vrstva 3 (o něco tmavší než vrstva 2, šedohnědá, prachovitá, středně ulehlá, s nahodilými zlomky mazanice, uhlíků a drobnými kaménky), jen na východním konci je situace složitější. Tam výplň tvoří vrstvy 4 a 5. Vrstva 5 leží vespod, na podloží. Byla to šedá hlína promísená s podloží, silná až 15 cm. Vrstva 4 dosahovala síly nejvýše 10 cm, byla šedá, středně ulehlá, s nahodilými drobnými zlomky mazanice a uhlíků, a částečně překrývala vrstvu 5.

Do severní strany polozemnice jsou zahloubené dvě jámy, obj. 44 a 79. Obj. 44 je oválný, se šikmými stěnami a rozměry půdorysu 70 x 54 cm. Výplň tvoří materiál vrstvy 3 (o něco tmavší než vrstva 2, šedohnědá, prachovitá, středně ulehlá, s nahodilými zlomky mazanice, uhlíků a drobnými kaménky), uložený způsobem jako by se do jámy sesul ze stran. Hloubka není v dokumentaci uvedena. Obj. 79 narušuje objekt 44, je oválný o rozměrech 120 x 80 cm a jeho stěny klesají ke dnu velmi zvolna šikmo. Hloubka ani výplň není v dokumentaci uvedena.

Obj. 84 je malá tyčová jamka v blízkosti severní strany polozemnice 12a. Je okrouhlá, se šikmými stěnami. Její rozměry jsou 10 cm (průměr) a 14 cm (hloubka). Výplň není v dokumentaci uvedena, ale pravděpodobně to bude vrstva 3. Obj. 85 – 87 jsou drobné okrouhlé tyčové jamky v jihozápadním rohu polozemnice. Obj. 85 dosahuje průměru 10 cm a hloubky 9 cm ode dna polozemnice, obj. 86 8 cm 12 cm a obj. 87 6 cm a 7 cm. Výplň není v dokumentaci uvedena, pravděpodobně půjde o vrstvu 4. Obj. 49 – 53 jsou drobné okrouhlé tyčové jamky v severozápadním rohu polozemnice, z toho obj. 52 a 53 leží na okraji zahloubení 37. Všechny mají průměr 6 – 8 cm, šikmé stěny a dosahují hloubky 7 – 12 cm ode dna obj. 37. Výplň není v dokumentaci uvedena, pravděpodobně jde o vrstvu 3.

3.4.2 Objekt 12b

Tvar půdorysu: obdélník

Rozměry půdorysu: délka 5,8 m (ale možná méně, není jasné, zda půdorys této polozemnice sahá až západní straně polozemnice 12a, či zda do ní zasahuje jen okrajově), šířka 2 m

Hloubka: 14-24 cm

Orientace delší osy: východ-západ

Popis zahlobené části: Polozemnice označená jako 12b narušuje objekt 12a. Má šikmé stěny a rovné dno. Součástí její konstrukce byla sloupová jáma 74, pravděpodobně také 36, 80, 82 a některá z jam číslo 45, 46 a 48. Žádný pozůstatek vchodu se nepodařilo identifikovat.

Výplň (obr. 35, 37): Zde byla podobná situace jako v objektu 12a. Vrstva 2, šedohnědá, prachovitá, ulehlá hlína s hojnými drobnými zlomky mazanice, kaménky a vzácněji uhlíky, mocná 6 – 12cm, překrývala vrstvu 3, o něco tmavší barvy, šedohnědou, prachovitou, středně ulehlou, s nečetnými zlomky mazanice, uhlíků a drobnými kaménky, silnou až 14 cm.

Sloupové jámy: Jde o pět objektů – obj. 36, 74, 81, 82 a 85. Obj. 36 je přibližně okrouhlá jáma v severovýchodním rohu polozemnice. Má šikmé stěny, nerovné, miskovité dno a rozměry 44 cm (průměr) a 6 cm (hloubka). Výplň tvoří vrstva 4, šedá, středně ulehlá, prachovitá hlína s hojnými uhlíky a pecičkami okrové spráše, vzácněji mazanicí a kaménky. Tato jáma narušuje jak podloží, tak vrstvu 5 (hnědošedou, prachovitou, ulehlou, s četnými kaménky, méně zlomky mazanice a uhlíků), jejíž zbytek byl zachycen mezi jámou a prostorem ostatní polozemnice. Sloupová jáma 74 leží na delší ose polozemnice a je okrouhlá se strmými, šikmými stěnami, spadajícími ke dnu umístěnému 14 cm hluboko ode dna polozemnice. Její průměr je 30 cm. Údaje o výplni v dokumentaci chybí. Obj. 81 je situován mezi obj. 74 a 36. Je oválný se šikmými stěnami. Rozměry jeho půdorysu jsou 24 x 28 cm. Údaje o hloubce a výplni nejsou dokumentaci uvedeny. Byl zachycen až po odkrytí a začištění celého segmentu 6. Obj. 82 je malá sloupová jamka v severní straně polozemnice. Je okrouhlá, se šikmými stěnami, hloubkou 10 cm ode dna polozemnice a průměrem 16 cm. Údaje o výplni v dokumentaci chybí. Obj. 83 je jáma nepravidelného tvaru, narušující východní výběžek objektu 37. Stěny v severní části klesají ke dnu velmi pozvolna, v jižní naopak téměř svisle. Její půdorys má rozměry 38 x 24 cm, hluboká je 8 cm ode dna polozemnice. Údaje o výplni v dokumentaci chybí. Součástí konstrukce této polozemnice mohly být i některé ze sloupových jam 45, 46, 48, 80 a 93. (podrobný popis viz objekt 12a).

Stopy vnitřního zařízení: Tyčová jamka 83 leží blízko sloupové jámy 85. Je okrouhlá, se šikmými stěnami, hluboká 8 cm ode dna polozemnice. Dosahuje

průměru 7 cm. Údaje o výplni v dokumentaci chybí. Mezi stopy vnitřního vybavení polozemnice 12b mohly patřit možná také jámy 44 a 79 a tyčové jamky 49 – 53 a 84 (podrobný popis viz objekt 12a).

3.5 Objekt 144 (obr. 35 – 46, samotná polozemnice obr. 36a – 44, okolní objekty obr. 35, 45, 46)

Tvar půdorysu: obdélník

Rozměry půdorysu: délka 4,8 m, šířka 2,8 m

Hloubka: 36 cm

Orientace delší osy: severozápad-jihovýchod

Popis zahlobené části: Třetina této polozemnice se bohužel nacházela mimo zkoumanou plochu, takže nemohla být prozkoumána. Odkryta byla celá jedna delší a jedna kratší strana a tři rohy. Hranice zkoumané plochy přes ni prochází úhlopříčně vedle východního a západního rohu. Polozemnice je hluboká 56 – 68 cm. Její stěny klesají šikmo k plochému, rovnému dnu, které bylo celé vysekáno ve skále. Narušuje několik starších neolitických objektů. Žádný pozůstatek vchodu nebyl nalezen.

Výplň (obr. 47 - 50): Většina polozemnice byla vyplněna šedohnědou, prachovitou, středně ulehlou vrstvou 2, mocnou až 40 cm, s drobnými zlomky mazanice, uhlíků a kamének, překrývající vrstvou 3, o něco tmavší a méně ulehlou než vrstva 2. Také obsahovala mazanici, uhlíky a kaménky, ale v menší míře než vrstva 2, a byla silná až 42 cm. Pod ní se již nacházelo skalnaté podloží 1. V této polozemnici byla nalezena také keramika, zvířecí kosti, bronzové a železné artefakty a železná struska.

Sloupové jámy: Uvnitř polozemnice byly prozkoumány dvě sloupové jamky (obj. 312 a 316). Obj. 312 nebyl prozkoumán celý, protože se nachází na okraji zkoumané plochy. Ze zachycené části se dá usuzovat, že měl okrouhlý nebo oválný tvar. Stěny spadaly šikmo k miskovitému dnu. Dosahoval rozměrů 34 cm (průměr) a 16 cm (hloubka ode dna polozemnice). Výplň tvořila vrstva 5, okrová spraš promísená s tmavě šedou hlínou mocná 8 cm. Pod ní následovala vrstva 6, šedohnědá, prachovitá, kyprá hlína s ojedinělými drobnými zlomky mazanice a kaménky o síle 8 cm.

Sloupová jamka 316 měla nepravidelný, přibližně vejčitý tvar, šikmé stěny, miskovité dno a rozměry 36 x 29 cm (největší délka a šířka) a 7 cm (hloubka). Její výplň tvořila velmi ulehlá okrová spraš, označená jako vrstva 5, a šest plochých kamenů.

Vně tří rohů polozemnice (čtvrtý na severu nebyl odkryt, protože ležel mimo zkoumanou plochu) se nacházely tři další sloupové jámy. Jde o obj. 267 (jihozápadní roh), 313 (jihovýchodní roh) a 314 (severovýchodní roh). Obj. 267 má okrouhlý tvar, téměř svislé stěny a ploché, rovné dno. Z důvodu jeho polohy na okraji odkryté plochy nebyl prozkoumán celý. Jeho rozměry jsou 50 cm (průměr) a 18 cm (hloubka). Výplň celé jámy tvoří vrstva 4, šedohnědá, prachovitá, velmi ulehlá hlína s ojedinělými zlomky mazanice a uhlíků a čtenějšími kaménky i pečkami okrové spraše. Obj. 313, okrouhlá jamka s téměř svislými stěnami, plochým dnem, průměrem 24 cm a hloubkou 15 cm, se nachází asi 60 cm od jihovýchodního rohu polozemnice. Informace o výplni nejsou v dokumentaci uvedeny. Obj. 314 leží těsně na okraji polozemnice. Jde o téměř okrouhlou jamku se šikmými stěnami, o průměru 30 cm a hloubce 10 cm. Informace o výplni nejsou v dokumentaci uvedeny.

Stopy vnitřního vybavení: -

4. Kontext osídlení

4.1. Kontext osídlení

K zasazení osady v Dolních Břežanech – „Za Pivovarem“ do kontextu osídlení z přechodu doby halštatské a laténské byla zvolena oblast vymezená na severu dolním tokem Botiče (od Hostivařské přehrady k místu, kde se vlévá do Vltavy), na severovýchodě úsekem Říčanského potoka (od Světic po Uhříněves) a na jihu posledními několika kilometry toku Sázavy. Pracovně jsem vymezila kruh o poloměru 8 km se středem v Dolních Břežanech, protože se to zdálo jako vhodný rozsah s ohledem na možnosti kontaktu jednotlivých osad mezi sebou a jejich návaznosti na Hradiště nad Závistí, a na severu a na jihu jsem území rozšířila k výše jmenovaným vodním tokům jakožto k určitým přirozeným hranicím (obr. 5).

Dalo se předpokládat, že nejvíce dokladů osídlení z doby železné se bude nacházet v blízkém okolí Hradiště nad Závistí. Bylo to důležité sídlo elity, místo specializované řemeslné výroby a snad i kultovní centrum, jehož opevnění mohlo v případě ohrožení poskytnout ochranu i obyvatelům okolních sídlišť (Waldhauser 2001, 46, Drda – Rybová 1998, 77). Navíc leží na výhodném místě nad řekou a klima této lokality patřilo v této době mezi nejprůzračnější na území Čech (Drda – Rybová 1998, 77).

Tento předpoklad se potvrdil. Sídlištní objekty ze sledovaného období byly hojně zkoumány na k. ú. Dolní Břežany a Zlatníky, méně na k. ú. Jesenice, Osnice, Dolní Jirčany, Ohrobec, Černošice, Lipence, Zbraslav a Kosoř. Všechna tato katastrální území leží nejvýše 8 km od Hradiště nad Závistí, podél toku Břežanského potoka, Botiče a kolem soutoku Vltavy a Berounky. Další, menší ostrůvek osídlení se nachází v pražských městských částech Michle a Chodov v blízkosti dolního toku Botiče. Seznam lokalit obsahuje katalog v Příloze 1; čísla uvedená u lokalit jsou jejich čísla v katalogu. Lokality jsou vyznačeny na mapě (obr. 6).

Z k. ú. Dolní Břežany známe již mnoho dokladů halštatského a laténského osídlení, ať už proto, že jich tam je větší koncentrace, nebo proto, že v obci probíhá v posledních desetiletích hojná stavební činnost. Navíc byla ves a její okolí po dlouhou dobu v centru zájmu archeologů z důvodu blízkosti k Hradišti

nad Závistí. V okolí probíhaly také systematické povrchové sběry. Díky těmto aktivitám bylo objeveno několik osad z různých fází doby železné.

Roku 1974 provedla expedice z Hradiště nad Závistí (ARÚ Praha) záchranný výzkum při melioracích na tehdejší severovýchodním okraji obce, 3,5 km od Hradiště nad Závistí (lok. 4). Byla zachycena polozemnice a pět kruhových jam z mladší doby laténské. Osídlení zde pokračovalo dále do pozdní doby laténské, jak dokládají dvě překrývající se polozemnice, dvě jámy a blíže neidentifikovaný objekt čtvercového půdorysu. Některé objekty nebyly prozkoumány celé (*Čižmář – Motyková – Pavlů - Zápotocká 1977*, 38-39). Tato lokalita leží jen asi 200 m severovýchodně od polozemnic Za pivovarem.

Téhož roku provedli pracovníci výzkumné expedice z Hradiště nad Závistí povrchové sběry na čtyřech plochách mezi Dolními Břežany a Zlatníky na obou březích Břežanského potoka (lok. 5). Plocha označená jako 3 (viz obr. 7) se nacházela v těsném sousedství místa výzkumu a pochází z ní časně laténská keramika, na plochách 1 a 2 byla nasbírána pozdně laténská keramika (*Čižmář – Čtverák 1977a*, 39 – 40).

Roku 1986 byl proveden záchranný výzkum při kopání rýhy pro telefonní kabel (lok. 6). Šlo o dnešní ulici K Hodkovicům, severozápadně od lokality 4. Na 150 m dlouhém úseku rýhy bylo narušeno 11 různých objektů. V jejich místech byl výkop rozšířen na 60 – 70 cm, aby bylo možné nakreslit řez, získat datovací materiál a objekty interpretovat. Ve třech případech šlo o polozemnice z pozdní doby halštatské až časně laténské, v jednom o časně laténský, blíže neidentifikovaný sídlištní objekt. Ostatní objekty byly neolitické (*Drda 1989*, 38). Také tato lokalita leží jen pár set metrů od osady Za pivovarem.

Při melioracích západně od recentně vzniklého kopce Kamínku na pravém břehu Břežanského potoka bylo roku 1989 objeveno laténské sídliště (lok. 7). Byla nalezena keramika stupně LTA a zlomek železa (*Čtverák 1992*, 30). Téhož roku byl dokumentován vertikální řez na pravém břehu Břežanského potoka, západně od Kamínku a severovýchodně od rybníka Pazderáku (lok. 8). Bylo prozkoumáno několik laténských sídlištních a sloupových jam, jejichž výplň obsahovala zlomky keramiky, mazanice a kostí a uhlíky. Několik dalších jam spadalo do doby halštatské nebo laténské, ale nepodařilo se je datovat přesněji (*Čtverák - Chytráček 1995*, 68). Také tyto dvě lokality leží ve vzdálenosti do 500 m od skupiny polozemnic v poloze Za pivovarem.

V roce 2010 proběhl záchranný výzkum při stavbě rodinného domu (lok. 10). Šlo o parcelu č. 391/105 v ulici Za Příkopem. Byla objevena a prozkoumána halštatská sídlištní jáma, jejíž výplň obsahovala několik keramických zlomků (*Nájemníková 2013a*, 40). Téhož roku proběhla plošná skrývka pro stavbu nové komunikace v ulici K Zámecké oboře, na úseku dlouhém 180 m, 5 – 7 m širokém a 0,6 – 1,3 m hluboko (lok. 11). Bylo tam nalezeno několik keramických nádob z mladší doby halštatské (*Nájemníková 2013*, 41).

Fragmenty keramiky z doby bronzové až halštatské byly nalezeny také při skrývce pro stavbu rodinného domu na parcele č. 459/96, opět v ulici K Zámecké oboře v roce 2010 (*Nájemníková 2013*, 41; lok. 12).

V roce 2011 byla v rýze na dvoře bývalého velkostatku zachycena mimo jiné mladohalštatská sídlištní jáma (*Stanovská 2016*, 68; lok. 9).

V letech 1982 - 1983 proběhl záchranný výzkum v poloze Za Pivovarem, severovýchodně od obce na parcelách 214, 216, 219, 234/1 a 504 (lok. 3). Tento výzkum je zajímavý proto, že při něm byla prozkoumána osada představující pravděpodobně jinou fázi té, kterou se zabývá tato práce. Obě kumulace sídlištních objektů se nacházejí jen asi 100 m od sebe. Záchranný výzkum byl vyvolán stavbou školy a výkopem pro telefonní kabel. Z 80 nalezených pravěkých sídlištních objektů bylo 38 datováno do časné doby laténské. Z toho šlo o 24 jam různých velikostí, 5 sloupových jamek, 6 polozemnic, 2 rozvalené pece a částečně zahloubený dům unikátní konstrukce. V rámci jeho půdorysu bylo zachyceno 26 různých sloupových jam. Výplni obsahovala kromě četné keramiky také bronzové náramky, žluté skleněné korále s modrobílými očky, jantarový kroužek, dvě bronzové spony, části železných spon, železné nožičky a různá kování. Dvě bronzové spony byly nalezeny také v pozůstatcích pecí. Toto naleziště leží jen 3,5 km od Hradiště nad Závistí a archeologická náplň obou lokalit je v této době velmi podobná (*Motýková 1987*, 244).

Uvedený dům byl orientován západovýchodně a jeho půdorys měřil 14,5 x 9,5 m. Zahloubení domu se místy lišilo kvůli svažitému terénu. Na východním okraji sahlo 130 cm, na západním 100 cm pod dnešní povrch (*Motýková 1987*, 244). Vnitřní plocha domu činila 135 metrů čtverečních. Nebyl však výjimečný jen rozměry půdorysu, ale také tím, že pravděpodobně měl patro. Do něho se chodilo po dřevěném zalomeném schodišti u západní stěny budovy a celek byl kryt snad valbovou střechou (podle rekonstrukce založené na terénní dokumentaci

K. Motykové, *Drda – Rybová 1998*, 74). Zapuštění pod zem napovídá, že mohl mít velké skladovací prostory. Ostatní domy v okolí byly jednak mnohem menší, jednak rozmístěné ve větší vzdálenosti od centrální budovy. Pán domu byl pravděpodobně zámožný, jak dokládá kvalitní keramika s kolkovou výzdobou, bronzové šperky, faléra z koňského postroje, řetízek z litých článků, železná koňská podkova, korále z baltského jantaru i skla a další luxusní předměty (*Drda – Rybová 1998*, 73). Zvláště jantar můžeme považovat za doklad dálkových obchodů.

Rozsáhlejší sídliště z přechodu doby halštatské a laténské byla objevena také na k. ú. Zbraslav (lok. 53; *Walhauser 2001*, 403), Dolní Jirčany (lok. 14; osídlení doloženo už ve starších fázích doby halštatské; *Chytráček 1998*, 42-43), Osnice (lok. 26; *Benková 2001*, 133) a Zlatníky (lok. 55, 56, 57, 58, 59; doloženo starší osídlení ve fázi HC a mladší až do fáze LTD; *Motyková – Chytráček – Čtverák 1989*, 221; *Čtverák – Chytráček – Motyková 1992*, 171; *Čtverák – Haišmanová – Chytráček 1992*, 171 – 172).

Menší části sídelních areálů - jednotlivé polozemnice, sídlištní jámy atd. byly zkoumány na k. ú. Ohrobec (lok. 24, 25; *Chytráček – Bernat 1997*, 164; *Nájemníková 2013*, 157 – 158), Kosoř (lok. 29; *Lička – Slabina 1973*, 50 – 51), Praha-Zbraslav (lok. 52; *Chytráček 2003*, 222; *Zemanová 2013*, 213), Jesenice (lok. 16; *Motyková – Chytráček 1989*, 70), Praha-Chodov (lok. 27; osídlení pokračuje do 3. stol. př. Kr.; *Jeřáb - Kašpar 2007*, 171 – 172) a Praha-Michle (lok. 37 – doklady osídlení také z 2. – 1. stol. př. Kr.; lok. 39 – na stejném místě zkoumáno osídlení z doby laténské až římské; *Fridrichová 1973*, 117 - 118; *Waldhauser 2001*, 400). V Černošicích byl zkoumán sídlištní objekt datovaný do doby laténské, ale obsahující i keramiku stupně HD (lok. 1; *Waldhauser 2001*, 197).

Dále se na sledovaném území nachází řada lokalit datovaných jen rámcově do doby halštatské nebo laténské. Mohly tedy být současné s lokalitou Za pivovarem, ale nemusely a je obtížné to rozhodnout. Z halštatských lokalit jde o k. ú. Ohrobec (lok. 24; *Nájemníková 2013*, 157 – 158), Praha-Komořany (lok. 28; *Havel 1978a*, 69), Praha-Nusle (lok. 44, 45, 46; *Juřinová 2011*, 251 – 252; *Kašpar 2011*, 252 – 253) a Praha-Lipence (lok. 33, 34, 35; *Havel 1978*, 70; *Havel 1982*, 103; *Turek 1998*, 160).

Doklady laténského osídlení byly nalezeny na k. ú. Jílové u Prahy (lok. 17, 18, 19; *Waldhauser 2001*, 158-159, 252; *Čižmář – Čtverák 1977*, 20) a Kamenný Přívoz (lok. 20, 21; *Waldhauser 2001*, 217; *Čižmář – Čtverák 1977*, 39 - 40;). Ojedinelé zlaté statéry byly nalezeny na k. ú. Davle (lok. 2; *Waldhauser 2001*, 188) a Chotouň (lok. 15; *Waldhauser 2001*, 238). Do této oblasti se osídlení rozšířilo, soudě podle absence nálezů ze starších fází doby železné, až v době laténské, a proto se jím v této práci nebudeme více zabývat.

Mezi koncentrací sídlištních nálezů kolem Hradiště nad Závistí a v Praze 4 se rozkládá území, z něhož pocházejí převážně nálezy hrobů, kostrových i žárových. Z přechodu stupně HD – LTA jde o pohřebiště na k. ú. Modřany (lok. 42; *Waldhauser 2001*, 400 – 401). Také v případě kolekce artefaktů z Radotína (lok. 49) je možné, že jde o inventář hrobu (*Waldhauser 2001*, 402). Rámcově do doby halštatské byly datovány také další žárové hroby k. ú. Radotín (lok. 48, 51; *Waldhauser 2001*, 402; *Zemanová 2016*, 342 – 343). Mladší, laténské kostrové hroby byly zkoumány v Praze-Krči (lok. 31, 32; *Waldhauser 2001*, 399-400), Praze-Michli (lok. 40; *Waldhauser 2001*, 400; *Fridrichová 1973*, 118) a Praze-Podolí (lok. 47; *Waldhauser 2001*, 401).

Na sledovaném území došlo také k řadě nálezů bez přesných údajů o náleзовé situaci. V případě nálezů z k. ú. Praha-Michle (lok. 36; *Waldhauser 2001*, 416), Radotín (lok. 50; *Waldhauser 2001*, 402) a Modřany (lok. 43; *Waldhauser 2001*, 401) by bylo snad možné je přiřadit k doloženým pohřebištím (Radotín, lok. 49; Modřany, lok. 42) a sídlištím (Praha-Michle, lok. 37) datovaným do stejné doby. Bronzový kruh ze 3. stol. př. Kr. z k. ú. Modřany (lok. 41; *Waldhauser 2001*, 400) nemá vztah k žádnému známému osídlení ani pohřebišti. Z území Modřan nicméně prý pocházejí také dvě uchy bronzových etruských konvic, z nichž badatelé usuzují, že tam bývalo rozsáhlé pohřebiště s bohatými hroby, dnes bohužel zničené výstavbou továren a zakládáním hliníků a pískoven na přelomu 19. a 20. století. Tato ucha jsou datována jedno na sklonek 6. stol. př. Kr., druhé mezi léta 450 – 400 př. Kr. (*Drda – Rybová 1998*, 54). Je teoreticky možné se domnívat, že tam pohřbívání pokračovalo déle než jen do stupně LTA.

4.2. Hradiště nad Závistí

Rozlehlý vrch Hradiště nad Závistí se zdvihá do výšky 200 m nad soutokem Vltavy a Berounky a tvoří výraznou dominantu krajiny. Nejstarší osídlení Hradiště nad Závistí je datováno už do neolitu (*Motyková – Drda – Rybová 1978*, 160) a eneolitu (kultura nálevkovitých pohárů a kultura řivnáčská). Z doby bronzové byly nalezeny doklady kultury knovízské a bylo tu vybudováno hradiště kultury středodunajské mohylové a štítarské (*Motyková – Drda – Rybová 1978*, 161, 164; *Čtverák et al. 2003*, 166).

První osídlení doby železné na této lokalitě představovala původně asi jen nevelká osada, která vznikla ve střední části vrchu v polovině 6. stol. př. Kr. Nejpozději někdy kolem roku 500 př. Kr. došlo k vybudování první fáze opevnění v několika liniích. První obklopila centrální část vrchu, druhá okraj jižního podhradí a třetí přepažila přístupovou šíjí pod svahy na jihovýchodě. Na stavbu těchto hradeb bylo použito dřevo, zemina i kámen. Mezi vnější dubovou palisádou a vnitřní stěnou se nacházela výplň z kamenů a hlíny, zpevněná dřevěnými rošty. Šířka hradeb dosahovala na některých místech necelých tří, jinde až pěti metrů (*Drda – Rybová 1998*, 77). Průchod zajišťovala klešťovitá brána, zasazená do fortifikace na šíji. Poslední linie opevnění probíhala o 700 metrů dál, na jihovýchodě na předpolí, kde časem vznikla hospodářská zástavba. Celková plocha opevněné oblasti tak dosáhla skoro 1 kilometru čtverečního (*Drda – Rybová 1998*, 79).

Někdy před polovinou 5. stol. př. Kr. proběhla přestavba fortifikací. Většina opevnění byla nově vybudována převážně z kamene. Hlavní brána byla vystavěna nově od základů s kamennými nárožními bastiony, postavenými komorovou technikou. *Drda* a *Rybová* pro ni předpokládají antický vzor (*Drda – Rybová 1998*, 79).

Za hradbami se nacházely jednotlivé usedlosti, oddělené volnými prostranstvími, sloužícími k pastvě dobytka i pěstování zemědělských plodin. Součástí usedlostí byly větší povrchové domy i polozemnice, některé využívané jako chlévy, dílny či skladiště, jiné snad i k obývání. Dále šlo o různé jámy, přístřešky a v některých případech i oplocení (*Drda – Rybová 1998*, 80).

Zdá se, že celé hradiště bylo poměrně řídko osídleno – trvale tam mohlo žít jen několik set lidí, nemohli tedy postavit rozsáhlé fortifikace sami. Museli jim

pomoci lidé z okolí, z čehož vyplývá, že obyvatelé Hradiště nad Závistí představovali pravděpodobně privilegovanou skupinu se správní a výkonnou mocí. Bylo předpokládáno, že velmožské sídlo mohlo stát na akropoli (*Drda – Rybová 1998, 80*).

Ve stupni HD bylo na akropoli vystavěno několik řad velkých sloupových domů (*Čtverák et al. 2003, 166*). V tomto areálu se nedochoval žádný odpad, ani výrobní, ale bylo tam nalezeno několik luxusních předmětů. Tyto domy mohli obývat snad příslušníci místní elity, šlechty či kněžské vrstvy (*Drda – Rybová 1998, 82*).

Hradiště mělo být i kultovním centrem. V těsném sousedství akropole se nacházel ohrazený pravoúhlý prostor. Vně palisády byly nalezeny uložené svitky bronzového a železného plechu, interpretované jako typ obětin. Do ohrady vedl jeden vchod ze severovýchodu, od areálu se sloupovými domy, (*Drda – Rybová 1998, 82*), druhý asi z jihovýchodu (*Drda – Rybová 2008, 13*). Jiní badatelé považují čtvercovou palisádu za ohrazení velmožského dvora (*Waldhauser 2001, 36; Venclová – Drda [ed.] 2008, 109.*). Několik čtyřúhelníkovitých a jedno trojboké pódium jsou většinou stále interpretovány jako kultovní areál (*Venclová – Drda [ed.] 2008, 110*), ale někteří archeologové či specialisté z jiných oborů v nich vidí technické stavby, sloužící k rozložení tlaků při úpravách původního terénu (*Čtverák et al. 2003, 165*).

„Kultovní místo“ vyhořelo společně s ostatními částmi hradiště někdy před polovinou 5. stol. př. Kr. a bylo několikrát přestavěno (více *Drda – Rybová 1998, 82 – 88*. O Hradišti nad Závistí více *Drda – Rybová 2008, Motyková – Drda – Rybová 1990, Motyková - Šneidrová 2008*).

Důvody, proč se dosud nepodařilo zjistit doklady osídlení z doby železné v okolí Velkých Popovic a Říčan, jsou s největší pravděpodobností geografické - tato krajina je drsnější, méně úrodná a vzdálenější od hlavních vodních toků (*Zeměpisná mapa; SAS ČR*).

5. Dějiny bádání o halštatských sídlištích

Halštatská kultura na území Čech byla poprvé rozpoznána roku 1895. Zpočátku byly nálezy získávány náhodně v pískovnách a cihelnách, často „z druhé ruky“. Probíhaly také záchranné výzkumy v souvislosti se stavební činností. Známí badatelé této doby, kteří působili v Praze a okolí, jsou Josef Antonín Jíra, Jan Axamit a Eduard Štorch (*Lutovský – Smejtek [ed.] et al. 2005*, 613).

Výzkumy sídlišť vesnického typu s polozemnicemi spojené s publikací získaných poznatků začaly probíhat kolem první světové války. Výzkum polozemnic v první polovině 20. století obnášel především záchranné výzkumy sídlištních objektů amatérskými badateli. Za první publikovaný zahloubený objekt tohoto typu je považována polozemnice z Opolan u Poděbrad, zakreslená a popsána Janem Hellichem v roce 1920 (*Hellich 1920-21; Hricáková 2007*, 11). Nejenom že zakreslil půdorys objektu, ale sledoval také nálezy z výplně a vyjádřil se i ke konstrukci stavby. Předpokládal, že stěny byly chráněny pletivem vyplněným drnem, mechem, případně jiným materiálem, a že vchod se nacházel u nejužší strany chaty (*Hricáková 2007*, 12).

Významnou prací z konce první poloviny 20. století je syntéza Jaroslava Böhma *Kronika objeveného věku*. Bylanská sídliště i „zahloubené chaty“ jsou podle něho jen málo prozkoumány. Uvádí dvě konkrétní lokality, a to dnešní Prahu-Lipence a Tišice (okr. Mělník). V Tišicích popisuje polozemnice „obdélné, do země zapuštěné, s kůly na užších stranách, které nesly konstrukci sedlové střechy“. V některých prý byly do země zapuštěné zásobnicovité nádoby bez dna, které interpretuje jako výlevky (*Böhm 1941*, 351).

Výzkum sídlišť probíhal zpočátku formou drobných výkopů, později od 50. let 20. století jako rozsáhlejší záchranné plošné odkryvy. Velké záchranné výzkumy proběhly například v Praze–Hloubětíně (1953, Bohumil Soudský, Muzeum hlavního města Prahy; *Soudský 1955*) nebo v Krašovicích u Sedlčan (1955 – 1960, Libuše Jansová, AÚ ČSAV; *Jansová 1957, Soudská 1966*). Tyto akce nebyly souhrnně vyhodnoceny a publikovány, ale byla podle nich vypracována alespoň chronologická schémata (*Pleiner – Rybová a kol. 1978*). Většina výzkumů v této době neprobíhala jako plošný systematický odkryv, ale

zachycovala jen řezy terénními situacemi (Tuchoměřice, Eva Soudská, AÚ ČSAV; *Soudská 1966*).

Výzkum Libuše Jansové z AÚ ČSAV v Praze v Krašovicích u Sedlčan v letech 1955 - 1956 odhalil rozsáhlé sídliště, obývané od 4. do 1. stol. př. Kr. (*Jansová 1957*). Bylo tam odkryto 16 polozemnic, velmožský dvorec a řada dalších sídlištních objektů (*Jansová 1957*, 427 - 428). Osídlení této lokality mělo dvě fáze, halštatsko-laténskou a laténskou. Starší z nich nebyla dosud zpracována ani publikována.

Zásadní posun v poznání sídlišť halštatsko–laténské období znamenala studie E. Soudské o polozemnicích z lokalit Krašovice, Tuchoměřice a Tuchoměřice-Kněžívka (*Soudská 1966*). Popisuje tam také polozemnice z více než 40 dalších lokalit, i když většinou jen velmi stručně, jako srovnávací podklady. Domnívá se, že výplň zahloubených chat musela vzniknout v nepřilíh dlouhém časovém rozpětí a proto umožňuje spolehlivé datování. Konstatuje, že mívají různý půdorys, ale převládá obdélníkovitý, který se vyskytuje i dále v době laténské, římské a později (*Soudská 1966*, 538). V závěru své práce navrhuje typologické třídění polozemnic (*Soudská 1966*, 584), které bude v mé práci podrobněji popsáno níže, a vyjadřuje se k funkci těchto zahloubených objektů. Chybějící doklady řemeslné výroby podle ní ukazují na obytnou funkci, a to zvláště v případě objektů s otopným zařízením a lavicí (*Soudská 1966*, 585).

V severozápadních Čechách byla provedena řada výzkumů, souvisejících s rozvojem povrchové těžby uhlí od 60. let, které byly ale publikovány až později, od konce 80. let (*Hricáková 2007*, 14). Důležitou lokalitou byly například Hostomice u Bíliny (*Budinský 1997*) nebo Radovesice (*Budinský 1989*, 85). Stále přetrvává interpretace polozemnic jako obytných domů, nejvýše s nespécializovanou výrobou, ale nálezy z Hostomic naznačují i možnost, že mohly sloužit jako dílny (*Hricáková 2007*, 14 - 15).

V tomto období se také změnilo chápání sídlištního objektu jako nálezového celku. Ve starších publikacích byly nálezy z objektu automaticky spojovány s jeho funkcí, a ještě v 80. letech se v práci o polozemnicích z Bíliny předpokládá, že k zaplnění objektu dojde během 2 – 3 let a obsahuje pouze předměty z bezprostřední blízkosti. Změnu tohoto přístupu naznačil již článek P. Drdy ze 70. let, zabývající se otázkou intruzí. Tato otázka byla znovu otevřena

v 90. letech se závěrem, že výplň objektů nemůžeme automaticky spojovat s jejich primární funkcí (Hricáková 2007, 15).

Díky systematickým výzkumům z poslední čtvrtiny 20. století a jejich postupnému vyhodnocování máme naději, že získáme komplexnější pohled na obytné areály i celou sídelní strukturu (Jenštejn: *Dreslerová 1995*; Libčice–Chýnov: *Sankot 2001*; Tuchoměřice: *Sankot 2004*; Hradiště nad Závistí: *Drda – Rybová 1998, 2008*; Dolní Břežany: *Motyková 1986*; Praha–Zbraslav: *Chytráček – Bernat 2000*). V severozápadních Čechách proběhly rozsáhlé výzkumy v souvislosti s povrchovou těžbou (Tuchomyšl: *Koutecký 2004*; Hostomice: *Budinský 1997, 1999*; Radovesice: *Waldhauser et al. 1993*; *Venclová – Drda [ed.] 2008, 16*). Další informace o sídelní struktuře přinesly povrchové sběry a jiné terénní akce (střední Bílina: *Waldhauser – Holodňák – Salač 1986*; Lužický potok: *Smrž 1994*; Vinořský a Mratínský potok: *Kuna 1998*; přehledně *Venclová – Drda [ed.] 2008, 16*).

Kolem přelomu tisíciletí začaly být využívány matematické a statistické metody, nejprve při zpracování keramických souborů, později i samotných polozemnic. Např. Pavel Snítily se pomocí vektorové analýzy, pokusil identifikovat vztahy mezi rozměry a vnitřním vybavením zahloubených staveb (*Snítily 2005*). Dále se rozšířilo využívání experimentální archeologie při řešení otázek jejich konstrukce, trvání stavby a možností obývání (*Hricáková 2007, 15*). Terénní výzkum se od 90. let omezil na záchranné výzkumy a nedestruktivní průzkumy.

V roce 2006 byl zpracován starší výzkum z Prahy-Stodůlek, který proběhl v letech 1978 – 1979 (*Motyková – Čtverák 2006, 433–487*). Byla tam prozkoumána ohrazená usedlost a čtyři polozemnice, respektive jejich spodní části – zbytek byl zničen necitlivou stavební skrývkou. Jednou z nejnovějších prací zabývajících se polozemnicemi stupňů HD – LTA je publikace sídliště v Praze-Pitkovicích z roku 2014 (*Trefný – Polišenský 2014, 691–744*). Jde o jednu z lokalit v povodí Pitkovického potoka, které společně s lokalitami z povodí Botiče tvoří místy až souvislý pás osídlení (*Trefný – Polišenský 2014, 691*).

6. Vývoj polozemnic od pozdní doby bronzové po dobu laténskou

Mezi badateli dosud nepanuje shoda v tom, co považovat za polozemnici, nicméně první zahloubené stavby se vyskytují již v mladším paleolitu a mezolitu (*Sklenář – Sklenářová – Slabina 2002, 274; Rejnová-Rubková 2007*). Uvažovalo se, že sloužily jako sezónní obydlí (*Sklenář 1977*). Příkladem takových staveb v Čechách jsou dva objekty z Tašovic u Karlových Varů (*Prekop 2020*) nebo obj. II z Putimi (*Rejnová-Rubková 2007, 82 – 83; Sklenář – Sklenářová – Slabina 2002, 299; Hricáková 2007, 17*), mimo Čechy např. Tibava (Slovensko), Mezin (Ukrajina) nebo Kostěnki IV – Alexandrovskaja (Rusko; *Rejnová-Rubková 2007, 38, 56-57, 67*).

V neolitu byly k bydlení využívány dlouhé, nezahloubené, sloupové domy, uvažuje se však o využívání zahloubených objektů jako neobytných, hospodářských staveb (*Bláhová-Sklenářová 2012, 86; Pavlů - Zápotocká 2007, 59*). Takové objekty byly prozkoumány v Čechách v Kosoři (*Hricáková 2007, 17*), na Moravě například v Přáslavicích (*Sklenář – Sklenářová – Slabina 2002, 274*) nebo Holubicích. V závěru neolitu, v období lengyelské kultury, podobných nálezů přibývá – jde o malé polozemnice se stopami sloupů uspořádanými ve třech řadách (*Podborský a kol. 1993, 128; Hricáková 2007, 17*).

Ze staršího eneolitu byla ve starší literatuře uváděna zahloubená obydlí kultury nálevkovitých pohárů. Většinou jde o rozměrné kruhové jámy, považované dnes spíše za jakési sklípky jiného než obytného charakteru. Příkladem takového objektu je „stanová chata“ z Prahy-Kbel (*Bláhová-Sklenářová 2012, 93*). Ve starším eneolitu byly ale doloženy i nálezy polozemnic z baalberského horizontu, například z Prahy-Baby. Dochovala se v nich ohniště a mazanice s otisky prutů a břevien. Největší zahloubená stavba dosahovala rozměrů půdorysu 1260 x 680 cm. Další podobný objekt byl prozkoumán na k. ú. Plaňany (*Bláhová-Sklenářová 2012, 94*).

Ze sídlišť řivnáčské kultury pochází nálezů více. Často jde o čtvercové stavby o rozměrech přibližně 4 x 4 m, jen lehce zahloubené, s nosnými sloupy v rozích případně bez nich a až třemi řadami dřev vyplňujících stěny (například Bohnice–Zámka, Praha-Ďáblice, Březno u Loun; *Bláhová-Sklenářová 2012, 95*).

Jediný pravděpodobný pozůstatek polozemnice kultury kulovitých amfor představuje objekt z cihelny u Lovosic (*Bláhová-Sklenářová 2012, 96*).

Známých pozůstatků zahloubených staveb z mladšího eneolitu je zatím málo. Nenacházejí se v nich žádné stopy konstrukcí a za doklad jejich obytné funkce se považují jejich rozměry a pravidelný tvar, srovnatelný s podobnými objekty z jiných období (*Bláhová-Sklenářová 2012, 98*).

Ze starší doby bronzové pocházejí jen sporadické doklady zahloubených staveb, které navíc pravděpodobně nesloužily k bydlení, nýbrž snad jako dílny (Lomazice, Bílina, Praha-Vinoř, Tanzberg u Sedlce; *Jiráň [ed.] et al. 2008, 38*). Je u nich problematická jak datace, tak určení funkce, a neposkytují žádné informace o konstrukci (*Bláhová-Sklenářová 2012, 105*).

Ze střední doby bronzové se obvykle uváděla pouze polozemnice z Tuchlovic u Prahy, náležející středodunajské mohylové kultuře. Je ale příliš malá a hluboká na objekt sloužící k obývání (*Bláhová-Sklenářová 2012, 106*).

Novější nálezy naznačují, že dřívější tvrzení, že v pozdní době bronzové převažovaly zahloubené stavby početně nad povrchovými, je nutné brát s rezervou. Nicméně polozemnic z tohoto období bylo prozkoumáno dost. Nynické nálezy z Hradišťského vrchu u Okrouhlého Hradiště naznačují, že zahloubené objekty mohly představovat pouze část prostoru domu (*Bláhová-Sklenářová 2012, 116*). Další lokality jsou například Vikletice, Praha-Jinonice (štitarská kultura) nebo Sobčice u Hořic v Podkrkonoší (větší, pravděpodobně obytná polozemnice, slezská kultura). (*Bláhová-Sklenářová 2012, 117*).

Ze stupně HC pocházejí především hrobové nálezy; domy, povrchové i zahloubené, jsou vzácnější. Polozemnice bylanské kultury v HC – D1 mívaly zpravidla obdélníkový nebo oválný, ne zcela pravidelný půdorys a mohly dosahovat rozměrů až 40 m² (*Koutecký 2008, 48 – 49*). Sloupové jamky se nacházely na delší ose, uprostřed kratších stěn, v rozích či mimo půdorys (*Hricáková 2007, 20*). Delší osa byla orientována ve směru V – Z, někdy vychýlená na sever či na jih). Ve stupních HD2 – LTA se nacházejí kromě obdélníkových a oválných půdorysů i čtvercové, delší osa míří ve směru V – Z, vzácněji S – J (*Venclová – Drda [ed.] 2008, 111*).

Nejvíce polozemnic pochází z období HD – LTA, snad kvůli rozsahu osídlení, který se v následující době laténské (LTB – C1) spíše zmenšil, nebo kvůli stavu bádání (*Hricáková 2007, 20*). Ani stupně LTC2 – D však nevykazují

takové množství zahloubených staveb, přestože v tomto období dosáhlo pravěké osídlení svého největšího rozsahu. Je ale možné, že využívání polozemnic dosáhlo v době halštatské a časně laténské svého vrcholu. Také to může být způsobeno chybou v datování nebo stavem bádání.

Zahloubené chaty z této fáze jsou nejrozmanitější ze všech (*Hricáková 2007, 20*). Můžeme najít půdorysy oválné, obdélníkové, obdélníkové se zaoblenými rohy, čtvercové, někdy i trapézovité. Laténský typ s půdorysem tvaru obdélníku, se sloupy uprostřed kratších stěn a ohništěm na delší ose, se vyskytuje jen vzácně (Bešťany 5, Hostomice III, Praha-Stodůlky 4, Radovesice 25; *Hricáková 2007, 20*). Objevují se ale podobné typy se sloupovými jamkami na delší ose (Hostomice 69). Vyskytují se i polozemnice s obdélníkovým nebo oválným půdorysem beze stop sloupů i jakéhokoli vnitřního vybavení či členění prostoru (Hostomice 36, Osek 3, Praha-Stodůlky 25, Radovesice 101). Častá je složitější konstrukce, kde jsou sloupy umístěné buď po celém obvodu polozemnice, nebo ve třech řadách (podél delších stran a na delší ose; Dolní Břežany 1/1982, Horšovský Týn 4, Plzeň-Roudná 520, Pohlody 1, Statenice 1).

U polozemnic období HD – LTA se občas objevují jakési oblé nebo čtyřúhelníkovité laloky, interpretované jako pozůstatky vchodů. Směřují často na jih a nacházejí se u delší strany v blízkosti rohu (Kadaň-Jezerka 40/69, Praha-Stodůlky 5 a 25, Radovesice 25, 72 a 97). Existovaly ale i domy s vchodovým lalokem u jiné strany, na západ (Plzeň-Roudná 520, Radovesice 162) nebo sever (předmětný výzkum obj. 8). Vyskytoval se také zvláštní typ půdorysu, kde byla jedna kratší stěna zúžená. Toto místo bývá také interpretováno jako místo vstupu a orientováno na jihozápad nebo jih (Osek 1, Opolany; *Hricáková 2007, 21 - 22*).

Některé polozemnice mívají jako součást interiéru otopné zařízení, obvykle buď v rohu, často severozápadním, nebo uprostřed stavby, vzácněji ve třetině délky delší osy. Podle J. Hricákové bylo ovšem zachyceno jen asi u čtvrtiny zkoumaných zahloubených staveb (*Hricáková 2007, 22*).

V době laténské ve stupních LTB – LTC1 dochází k poklesu územního rozsahu i hustoty osídlení a ke sjednocení typů půdorysů zahloubených chat (*Hricáková 2007, 22*). Ubývá oválných i čtvercových tvarů a dominantním typem se stává výše zmíněná laténská polozemnice obdélníkového půdorysu, s nosnými sloupy uprostřed kratších stěn a ohništěm na delší ose ve třetině délky. Stále se také vyskytuje typ se zúženou kratší stranou, ale orientace zúžení se mění –

v době laténské míří různými směry, na východ, jihovýchod, sever nebo severovýchod (*Hricáková 2007, 22*).

V závěru doby laténské (LTC2 – LTD) pokračuje stavba obdélníkovitých polozemnic, pouze jejich půdorys se v některých případech protahuje a přibývá sloupů na delší ose. Stále přetrvává také výskyt stejných typů jako v předchozím období (*Hricáková 2007, 22*). Vyskytují se také čtvercové či mírně obdélníkovité půdorysy bez sloupových jamek, případně jen s jednou uprostřed. Vchod, pokud je doložitelný, se nachází obvykle u delší jižní strany, a to uprostřed nebo v blízkosti rohu. V některých případech byly však nalezeny doklady vchodu i u kratší strany. Ohniště bývá umístěno obvykle v západní třetině, mírně vedle středové osy. V ojedinělých případech leží ve východní třetině, případně u čtvercových staveb v rohu (*Hricáková 2007, 23*).

7. Typologie polozemnic

O klasifikaci polozemnic a vypracování typologie se pokusilo již několik badatelů. Nejstarší třídění pochází od E. Soudské (*Soudská 1966*, 535 – 595; *Hricáková 2007*, 28), která definovala tyto typy:

1. polozemnice oválné či se silně zaoblenými stěnami
2. polozemnice čtyřúhelníkového tvaru se zaoblenými rohy
3. polozemnice pravidelné obdélníkové nebo čtvercové.

První typ se dále vyznačuje vchodem obvykle v jižní straně, často se schody. Spadají sem polozemnice velmi rozdílných rozměrů, 6 – 35 m². V menších objektech se nevyskytují stopy konstrukce, zatímco v těch větších bývají sloupové jamky uspořádané v řadách po obvodu stěn nebo zcela nepravidelně; někdy jsou obloženy kameny. Některé mají také ohniště.

V případě druhého typu je otopné zařízení vzácné, nicméně bývají nalézány shluky kamenů, které Soudská interpretuje jako zbytky rozbořených pecí. Sloupové jamky se nacházejí obvykle uprostřed kratších stran, případně na ose objektu. Umístění vchodu bývá poznatelné podle laloku vybíhajícímu z jedné strany, zpravidla jižní. Uvnitř těchto staveb se někdy nacházejí další zahloubené objekty, které E. Soudská považuje za sklípky (*Soudská 1966*, 584).

I polozemnice ze třetí skupiny mohou mít zaoblené rohy. Konstrukce může být velmi různorodá – v některých objektech se skládá z několika řad sloupů podél stěn i na delší ose, v jiných pouze z jedné řady sloupů na delší ose, případně ještě se sloupy v rozích, a v některých objektech sloupové jámy zcela chybí. Stopy po ohništi jsou vzácné (*Soudská 1966*, 584; *Hricáková 2007*, 29).

Pokud se pokusíme roztřídit březánské polozemnice podle této typologie, obj. 1 patří do skupiny 3 – má pravidelný obdélníkový tvar a sloupové jamky na delší ose, uprostřed kratších stran. Zaoblené rohy jsou možné u všech tří popsaných typů, takže to nepředstavuje překážku. Obj. 8 má tvar lichoběžníku s lalokem u nejdelší, severní strany, označujícím pravděpodobně místo vchodu. Není tedy ani oválný, ani čtvercový či obdélníkový. Zbývá jen typ 2, kterému odpovídá i rozmístění sloupových jam na ose a přítomnost dvou oválných zahloubení v rámci polozemnice. Tvar půdorysu obj. 9 není zcela jasný – buď jde přibližně o obdélník s vchodovým lalokem u jižní strany, nebo o lichoběžník.

Pravděpodobně je možné jej zařadit k typu 2, nicméně některé znaky (náznak vchodu u jižní strany, sloupové jamky uspořádané podél stěn) by ukazovaly spíše na typ 1. Obj. 12a jsem se rozhodla zařadit k typu 3, protože má pravidelný obdélníkový tvar, na druhou stranu ovšem nepravidelné rozmístění sloupových jamek, jímž se vyznačuje pouze typ 1. Obj. 12b má čtyřúhelníkový tvar, blížící se spíše lichoběžníku než obdélníku, a sloupy hlavně na delší ose, což by jej řadilo k typu 2. Obj. 144 má velmi pravidelný obdélníkový půdorys a sloupové jamky na delší ose, což ji řadí k typu 3. Další sloupové jamky se nacházejí mimo půdorys polozemnice, ale u rohů, což stále odpovídá charakteristice typu 3.

Problémem této typologie je, že hlavní kritérium představuje tvar půdorysu, který následkem eroze, zánikových transformací a různé míry poškození už nemusí vůbec být původní (*Hricáková 2007, 28*) - mnoho polozemnic se zaoblenými rohy je mohlo původně mít ostré, a až postdepoziční procesy po zániku chaty způsobily jejich zahlazení.

Jinou typologii sestavil J. Waldhauser v souvislosti s rozsáhlými plošnými výzkumy s severozápadních Čechách ve své publikaci laténských sídlišť z Radovesic (*Waldhauser 1977*). Oválné tvary byly vyloučeny, typologie byla vypracována jen pro obdélníkové a čtvercové. Jako hlavní kritérium byla zvolena přítomnost či nepřítomnost stop konstrukčních prvků a vnitřního vybavení, jako je ohniště, menší jámy apod. Celkem vyčlenil 9 typů, které se ale dají sloučit do tří skupin:

1. obdélníkové polozemnice se stopami konstrukčních prvků [typ 1 – 4]
2. obdélníkové polozemnice beze stop konstrukčních prvků [typ 5]
3. čtvercové polozemnice se stopami konstrukčních prvků i bez nich [typ 6 – 9] (*Waldhauser 1977, 153; Hricáková 2007, 29 - 30*)

Pokud se pokusíme roztrždit břežanské polozemnice podle tohoto systému, můžeme zcela pominout kategorii 2, protože všechny nějaké stopy konstrukčních prvků obsahují (přestože v případě obj. 144 leží část z nich mimo půdorys). Zbývají tedy kategorie 1 a 3. Jako obdélníkové polozemnice můžeme označit obj. 1, 144, 12a a snad i 12b, a zařadit je do první skupiny. V případě obj. 9 není zcela jasné, zda jej považovat spíše za čtvercový či obdélníkový, a není tedy jasné ani zařazení do kategorie. A konečně obj. 8 má tvar lichoběžníku, takže se na první pohled nehodí do žádné skupiny. Nicméně ve Waldhauserově tabulce (*Waldhauser 1977, obr. 3*) je jako příklad 7 u typu 3 zakreslena polozemnice, jejíž

tvar připomíná také spíše lichoběžník. Proto je možné zařadit obj. 8 do kategorie 3.

Tato typologie se zdá o něco vhodnější, protože mezi kritéria třídění patří i přítomnost či nepřítomnost konstrukčních prvků a stop vnitřního vybavení a jejich uspořádání (*Waldhauser 1977*, 146, 153). Omezuje se ale jen na půdorysy tvaru čtverce či obdélníku, takže polozemnice jiných, méně obvyklých tvarů leží pak mimo kategorie.

Současně s ním vypracoval v rámci publikace o problematice moravských laténských sídlišť svoji klasifikaci J. Meduna (*Meduna 1980*), který se omezil už jen na obdélníkové půdorysy. Hlavním kritériem jeho systému se stalo rozmístění sloupových jamek. Jeho systém sestává z pěti kategorií:

A: s nosnými sloupy na delší ose

B: s nosnými sloupy na delší ose a v rozích, příp. po celém obvodu objektu

C: s nosnými sloupy podél jedné z delších stran

D: s nepravidelně rozmístěnými sloupy

E: beze stop po sloupech

Kategorie A, B, a E dělí dále ještě na podtypy (*Meduna 1980*, 48 - 49), těmi se ale nebudeme v této práci zabývat.

Podívejme se tedy opět na polozemnice z Dolních Břežan. Obj. 1 náleží jednoznačně do první skupiny (A). Obj. 8 jsem nakonec zařadila do skupiny D. Má sice sloupové jamky u západní i východní strany, a je možné vidět řadu jamek podél Z-V osy objektu, ale ostatní stopy po sloupech jsou skutečně rozmístěné spíše nepravidelně. U obj. 9 je situace obtížná, protože podle toho, zda budeme považovat tuto polozemnici přibližně za čtverec nebo za obdélník s vchodovým lalokem, se mění i systém rozmístění sloupů. V prvním případě jsou sloupové jamky rozmístěné převážně po obvodu objektu, a ten v tom případě spadá do skupiny B. Ve druhém případě se sloupy nacházejí v rozích, na delší ose a některé zcela nepravidelně, což ukazuje na kategorii B nebo D. Obj. 12a a 12b náleží do skupiny D, i když v případě obj. 12b jsem zvažovala i kategorii A, protože má několik sloupových jamek na delší ose. Obj. 144 je možné zařadit do kategorie A nebo B. Má některé nosné sloupy umístěné na delší ose, ale některé také u rohů, což by snad bylo možné přiřadit kategorii B – s nosnými sloupy na delší ose a v rozích.

Tato typologie se zdá v některých ohledech logičtější než předchozí, ale chybí v ní některé možnosti uspořádání sloupů, což ztěžuje práci. To se týká hlavně možností zařazení obj. 144, protože tato typologie (a ani žádná z předchozích uvedených) nepočítá s možností umístění opěrných prvků mimo půdorys samotné polozemnice.

Vlastní typologii navrhla pro svou práci také J. Hricáková (*Hricáková 2007*, 30). Jako jediné kritérium si zvolila počet sloupových jamek, ovšem bez drobných jamek kůlových a tyčových, které představují pravděpodobně pozůstatky vybavení interiéru.

A: polozemnice beze stop kůlových jamek

B: polozemnice s 1 kůlovou jamkou

C: polozemnice se 2 – 3 kůlovými jamkami

D: polozemnice s více kůlovými jamkami

V kategoriích B, C a D dále rozlišuje několik podtypů podle umístění, případně konkrétního počtu sloupových jamek.

Podle její typologie tedy zahloubená chata, označená jako objekt 1, patří k typu C1. V rámci jejího půdorysu se sice nacházejí celkem tři sloupové jamky, ale objekt 127 leží natolik blízko objektu 30, že se zdá možné, že šlo o jakousi sekundární podpěru, vybudovanou až později, když se původní sloup opotřeboval.

Objekt 8 patří k typu D, ale jeho nepravidelný půdorys i nepravidelné rozmístění a větší počet sloupů ztěžuje přiřazení k podtypu.

V případě objektu 9 je situace komplikovanější. První varianta této chaty má nejbližší k typu D4, ale kromě čtyř sloupových jamek v rozích má ještě dvě uvnitř prostoru, po sloupech, které pravděpodobně nesly střechu. Její druhá, rozsáhlejší varianta by ale patřila spíše k typu D2, nebo by potřebovala svou vlastní kategorii se šesti sloupovými jamkami po obvodu a několika dalšími uvnitř interiéru.

Polozemnice 12a opět představuje složitý případ. S velkou pravděpodobností byly součástí její konstrukce sloupové jámy 45 a 80, situované uprostřed protilehlých stěn. To by zařazovalo chatu opět k typu C1, ale situaci komplikuje to, že součástí konstrukce mohly být také jámy 43, 46 a 48, což by ji přiřadilo k typu D. Polozemnice 12b narušuje polozemnici 12a a u některých sloupových jam není vůbec jasné, ke které z chat původně náležely. Přesto k její konstrukci pravděpodobně patří více než tři jámy, a náleží tedy také k typu D.

Objekt 144 měl sice uvnitř půdorysu jen dvě sloupové jamky, což by jej řadilo k typu C, ale další tři v blízkosti tří odkrytých rohů patrně náležely také ke konstrukci, proto patří také k typu D.

Zdá se, že nejpraktičtější jsou systémy založené na počtu sloupových jamek bez ohledu na tvar půdorysu tedy systém J. Hricákové a J. Meduny. Naopak typologie E. Soudské je možná až příliš komplikovaná. U každé kategorie používá až příliš mnoho kritérií, přičemž některá se zdají být až zbytečná (například přítomnost ohniště, která je možná u kteréhokoli z jejích tří typů, a proto neposkytuje možnost rozlišení). Polozemnice z předmětné lokality z Dolních Břežan jsou velmi různorodé; některé z nich je možné snadno zařadit do některého z uvedených systémů (obj. 1), některé jsou neobvyklé a unikátní (obj. 144 se stopami konstrukčních prvků mimo půdorys). Slabinou všech uvedených systémů třídění je, že nepočítají se situacemi podobnými situaci objektu 144. To může však být způsobeno také podobou dokumentace zvláště starších nálezů, kde mohly být odkryty konstrukční prvky, mimo půdorys polozemnice, ale nebyly jako takové rozpoznány.

8. Konstrukce polozemnic

Polozemnice bývaly zahlobené do spraše, písku či šterku, vzácněji do skalního podloží (*Waldhauser 2001*, 56). Určit přesnou původní hloubku objektů jde jen velmi těžko, protože se nedochoval původní povrch. Obvykle tedy můžeme změřit jen míru zahlobení do podloží, které v případě březanských polozemnic tvoří skála (obj. 144) případně zčásti skála, zčásti spraš (obj. 1, 8, 9 a 12).

Sloupové jamky, jsou-li přítomny, se nacházejí na okraji půdorysu, uvnitř něho i vně (jako u objektu 144). Někdy mohly být sloupy podloženy kameny (*Sklenářová 2003*, 12) - na předemtné lokalitě byl v případě sloupové jámy 316 (polozemnice 144) sloup podložen šesti plochými kameny o rozměrech 5 x 9 – 17 x 10 cm, vyskládanými na vrstvě světlé spraše tak, že vyplňovaly téměř celý půdorys jámy (obr. 39, 47, 49). Kameny bývají nalézány také v těsné blízkosti jamek (např. obj. 30 v polozemnici 1), kde se dá uvažovat, že mohly snad sloužit k uklínování sloupů.

Ke stavbě nosné konstrukce byla obvykle (pokud je známo) využívána kulatá dřeva; doklady hranatého průřezu jsou velmi vzácné (Praha-Jinonice obj. 1768 a Hradiště nad Závistí obj. 3; *Hricáková 2007*, 39; oba tyto příklady však pocházejí až z LT C – D, takže nejsou pro tuto práci příliš relevantní). Tvar a rozměry sloupu je možné v některých případech určit z dochovaného stínu sloupu ve výplni sloupové jamky (*Sklenářová 2003*, 12). Takovým případem by mohla na sledované lokalitě být sloupová jamka 30 (polozemnice 1), kde je v řezu výplní patrný válcovitý, směrem nahoru se zužující útvar o průměr až 14 cm, obklopený materiálem jiné barvy. Zúžení výše položené části útvaru by snad mohlo být způsobeno tím, že nebyla zakryta zeminou tak rychle, jako část na dně jámy, a podlehla částečné destrukci. Další zdroj, z něhož můžeme získat informace o rozměrech dřev, je mazanice. Dochované otisky zachycují oblé povrchy dřev, jejichž průměry se dají rekonstruovat v rozmezí 8 – 16 cm (*Hricáková 2007*, 40). Mazanice byla nalezena i v březanských polozemnicích, ale nálezy nejsou dosud zpracovány a tato práce se jimi nezabývá, takže zatím není možné zodpovědět otázku, zda se na některých kusech dochovalo něco podobného.

Hloubka sloupových jam je také značně rozdílná – byly doloženy jamky hluboké pouhých 6 cm (obj. 54, polozemnice 9; původní povrch byl snad zničen erozí, protože je jen těžko představitelné, že by sloup zasazený v tak mělkém dolíku byl stabilní, případně je možné, že taková jamka je starší než polozemnice, v níž byla nalezena, a vlastně s ní nesouvisí). Největší hloubka sloupová jamky na zpracovávané lokalitě činí 32 cm (polozemnice 8), ale na jiných lokalitách byly zkoumány i jamky výrazně hlubší (85 cm: Němětice, obj. 4/82; *Michálek – Lutovský 2000*, 31). Zdvojení sloupových jam bývá interpretováno jako doklad oprav stavby (*Hricáková 2007*, 40), což by mohl být případ sloupových jamek 30 a 127 (polozemnice 1). U těch ovšem nemůžeme zatím vyloučit ani možnost, že tam stály oba sloupy současně.

Ke konstrukci stěn byly používány různé techniky. Skelet stěn mohly tvořit obvodové sloupy a plochy mezi nimi byly vypletené proutím a omazané hlínou (*Pleiner a kol. 1978*, 566, 568). Za doklad výpletu se pokládají otisky v mazanici, ale může jít například i o část pláště pece (*Sklenářová 2003*, 20). Dále je možné využívání drážkové konstrukce, za jejíž nepřímý doklad jsou považovány otisky rovnoběžných dřev v mazanici a pravidelně rozmístěné sloupové jamky srovnatelných rozměrů (*Hricáková 2007*, 41).

Stěny mohly být také roubené. Srubová konstrukce bývá spojována především s půdorysy bez sloupových jam, ale je možné předpokládat její využití i u těch se sloupovými jamami (*Hricáková 2007*, 40), pokud se tyto nacházejí uvnitř prostoru polozemnice, a ne podél stěn. Také u roubených staveb někteří se soudí, že byly pravděpodobně omítnuté hlínou (*Hricáková 2007*, 40). U březanských polozemnic můžeme roubenou konstrukci vyloučit, snad kromě objektu 144, který nemá žádné sloupové jámy uvnitř půdorysu a v těsné blízkosti stěn. Další možností jsou stěny ze svisle, palisádovitě uspořádaných břeven a vzácněji se uvažuje o drážkové konstrukci (Hostomice obj. 48, Libochovice obj. 9; *Hricáková 2007*, 41).

Hliněná omítka stěn mohla být bíle natřená (*Koutecký 2008*, 49). Ve stupních HD2 – LTA je doložen nejen bílý nátěr, ale i červený ornament (tečky, linie, meandr) na žlutém podkladě (Slaný, poloha Pod Božím hrobem, *Moucha 1994*, 35; *Venclová – Drda [ed.] 2008*, 111). Je možné, že ve stěnách byly ponechány malé okenní otvory pro přístup světla, potřebného k uvnitř vykonávané práci (*Waldhauser 2001*, 56), nicméně doklady pro to chybí.

Vchod je možné identifikovat jen někdy z nepřímých dokladů, jako jsou různé laloky vybíhající z půdorysu (Radovesice obj. 72, předmětný výzkum obj. 8 a možná i 9), zúžení jedné kratší stěny, změny v zahloubení (Hricáková 2007, 43), případně jazykovité výběžky ušlapané hlíny (Waldhauser 2001, 56). V některých případech byly zachyceny v terénu vymodelované schody (Radovesice obj. 428; Hricáková 2007, 43), jindy mohlo jít snad o dřevěnou konstrukci, po níž se nedochovaly stopy (Hricáková 2007, 43). Vchod býval umístěn buď u jedné z kratších stěn, nebo naopak u delší stěny v blízkosti rohu (snad předmětný výzkum obj. 9?). Co se týká orientace ke světovým stranám, míří obvykle na jih (předmětný výzkum obj. 9), ale vyskytují se i stavby s vchodem na sever (předmětný výzkum obj. 8), západ nebo východ. Umístění vchodu pravděpodobně souvisí i s prostorovým uspořádáním konkrétního sídliště (Hricáková 2007, 44). Některé zahloubené stavby měly i předsín (Plzeň-Roudná obj. 520; Venclová - Drda [ed.] 2008, 111, 112).

Obecně pro období pravěku se předpokládá střecha sedlová (předmětný výzkum obj. 1) či valbová s hřebenovou vaznicí. Valbová konstrukce střechy se pokládá za pravděpodobnou zvláště u polozemnic, které mají sloupové jamky na delší ose umístěné ne uprostřed kratších stran, ale blíže ke středu (Bláhová-Sklenářová 2012, 63, 64; předmětný výzkum obj. 144, možná obj. 12b?). Dále je možný výskyt pultové střechy, a to u polozemnic se sloupy podél jedné delší strany (možná obj. 12b?), nebo stanové, u zahloubených staveb s jediným sloupem uprostřed (Hricáková 2007, 42).

Jako střešní krytina se používaly snad došky ze slámy nebo rákosu (Bláhová-Sklenářová 2012, 66). Rákos byl použit při experimentální stavbě polozemnice podle nálezů z Markvartic, ale ukázalo se, že aby střecha skutečně sloužila jako izolace proti dešti, je nutné použít vrstvu silnou alespoň 25cm (Waldhauser 2001, 61). Ze starších období pravěku jsou doloženy dřevěné šindele a spekuluje se o možnostech využití březové kůry nebo dřevěných trhanic (Bláhová-Sklenářová 2012, 66). Je možné, že některá z těchto možností byla využívána i v době halštatské.

Podlahu tvořila obvykle udusaná hlína. Jen výjimečně byly nalezeny doklady jiné úpravy, jako tenká černá vrstva na dně polozemnice (Praha-Stodůlky obj. 5), interpretovaná jako pozůstatek rohože či kůže, vysypání pískem (Bílina

obj. 8) či jílový nátěr v okolí vchodu a ohniště (Plzeň-Roudná obj. 520; vše *Hricáková 2007*, 44 - 45).

Otopné zařízení bývá identifikováno jen u menšiny zahloubených staveb (*Hricáková 2007*, 45). Nacházelo se obvykle na delší ose objektu (*Koutecký 2008*, 49), vzácněji v rohu (Radovesice obj. 12, *Venclová – Drda [ed.] 2008*, 111). Za jeho doklady bývá považována jamka s vypálenými stěnami, koncentrace uhlíků v její výplni, případně koncentrace kamenů (*Hricáková 2007*, 45). Otopné zařízení tvořilo ohniště zahloubené do podlahy, ohniště z vrstev kamenů pokrytých hlínou či hliněná pícka (*Venclová – Drda [ed.] 2008*, 111). Někdy také může jít o jamku s vloženou mísovitou nádobou (Radovesice: *Waldhauser et al. 1993*), což je jev vyskytující se především v severozápadních Čechách. Okolo otopného zařízení se občas vyskytují sloupové jamky, interpretované jako „pozůstatky kozlíků pro rožen či opěry pro zavěšení kotle“ (*Hricáková 2007*, 45).

K odvádění kouře se předpokládá dýmný otvor ve štítu střechy (*Hricáková 2007*, 45); při experimentech se ovšem neosvědčil, kouř se hromadil pod střechou a odcházel částečně skrz ni. Mohl vycházet také střechou, nevymazaným výpletem ve štítě či spárami (*Sklenářová 2003*, 30).

V některých polozemnicích se nachází vyvýšená lavice, obvykle podél delší stěny (*Hricáková 2007*, 46; např. Tuchoměřice – Kněžívka 10/59, předmětný výzkum obj. 1), i když někdy ne po celé délce. Vyskytuje se především ve stupni HD – LTA, ale je možné se s ní setkat po celou dobu laténskou (např. Starý Vestec obj. 23: *Motyková-Šneidrová, 1958*). Obvykle je možné ji nalézt v rozměrnějších zahloubených stavbách s plochou 10,5 a více m², existují ovšem i výjimky (Dolní Břežany obj. 1; *Hricáková 2007*, 46). Někteří badatelé považují lavici za skutečnou lavici, pracovní prostor či schod při vstupu (*Hricáková 2007*, 47), mohlo ale jít také o prostor ke spaní.

9. Analýza a interpretace stavebních reliktnů

9.1. Objekt 1

Sloupové jámy 30 a 137 představují pravděpodobně stopy po sloupech, které nesly hřebenovou vaznici. Sloup zasazený v obj. 127 mohl snad pomáhat nést část zátěže doléhající na sloup v obj. 30. Mohl ho také nahradit po dožití. Shluk devíti drobných tyčových jamek (obj. 129-136 a 142) zhruba ve třetině délky v severní polovině polozemnice nesouvisí se samotnou konstrukcí polozemnice (obr. 12a - 18), podobně jako jamka 128 blízko severozápadního rohu. Pravděpodobně jde o pozůstatky vybavení interiéru, možná jakési stoličky, pracovního stolu (ponku) apod.

Účel jámy, označené jako objekt 31, není zcela jasný. Leží v západní třetině zahloubené části, v těsné blízkosti shluku drobných tyčových jamek. Jde pravděpodobně opět o stopu vybavení interiéru, snad po zapuštěné velké nádobě. Mohlo se tam také nacházet otopné zařízení. Výplň obj. 31 se sice shoduje s výplní celé severní poloviny polozemnice a v dokumentaci není popsána žádná koncentrace uhlíků, ale otopné zařízení mohla v některých případech představovat i přenosná pírka či zapuštěná hliněná mísa, která nemusela takové stopy zanechat. Ohniště bývalo také zpravidla umístěno v západní části polozemnice, což tuto interpretaci podporuje (*Venclová - Drda [ed.] 2008a*, 48).

Objekt 1 byl původně interpretován jako dílna či skladovací prostor z důvodu absence ohniště. Bylo-li tam však jiné otopné zařízení, není důvod obytnou funkci odmítnout. Také lavice v jižní polovině polozemnice bývá interpretována jako místo ke spaní (*Soudská 1966*, 585).

Analogie: Polozemnic podobného vzhledu byla zkoumána již celá řada. Jde například o objekt 7/75 z Bíliny (obr. 47; *Waldhauser – Holodňák 1984*), 5/73 z Břešťan (obr. 48; *Salač 1984*), 1 ze Státnic (obr. 49; *Vojtěchovská 2005*) a 26/64 a 28/64 z Vikletic I (obr. 50 a 51; *Drda 1977*). Polozemnice z Vikletic jsou sice mladší než objekt 1 z předmětného výzkumu (LTB), ale jejich podobnost s uvedeným objektem je tak nápadná, že jsem se přesto rozhodla je do analogií zahrnout.

Tyto zahloubené stavby vykazují řadu podobných znaků, ale také rozdílů. Všechny mají sloupové jamky uprostřed kratších stran, objekty 7/75 z Bíliny, 1 ze

Statenice a 28/64 z Vikletic mají ale ještě další, umístěné většinou těsně u stěn. V případě Statenice se v prostoru interiéru nachází ještě řada drobných tyčových jamek. Vyvýšená lavice je zakreslena jen v případě objektu 1 ze Statenice, ale na rozdíl od polozemnice 1 z Dolních Břežan zde vyplňuje severní část stavby. U ostatních objektů nebyla lavice zachycena nebo zdokumentována.

Orientace delší osy polozemnic podobných objektu 1 z Dolních Břežan se ve většině případů shoduje na linii V – Z, ale v případě objektů 26/64 a 28/64 z Vikletic I je to linie JZ – SV. Rozměrově je polozemnice z Dolních Břežan ve srovnání s podobnými stavbami malá – dosahuje celkové plochy pouhých 7,35m². Srovnatelný je především objekt 7/75 z Bíliny se 7,3 m², který zároveň nese nejvíc společných znaků. Ostatní uvedené polozemnice jsou větší, extrém představuje objekt Břešťany 5/73 s 21m².

Ohniště bylo spolehlivě doloženo pouze v objektech Statenice 1 a Vikletice 26/64 a 28/64, nejistě také v objektu Břešťany 5/73. V případě objektu 7/75 z Bíliny sice prý doloženo nebylo, ale umístění jámy v západní části polozemnice by odpovídalo obvyklému umístění otopného zařízení a jeho hruškovitý tvar se nápadně podobá jámě v objektu 1 z Dolních Břežan.

Zhruba současné s polozemnicí 1 jsou pouze objekty Břešťany 5/73 a Statenice 1, datované do stupně LTA. Bílina 7/75 leží také chronologicky poměrně blízko – ve stupni LTB1a. Objekty Vikletice 26/64 a 28/64 byly datovány do stupně LT B.

Jako obytné, případně obytné a zároveň s výrobní funkcí byly interpretovány objekty Břešťany 5/73 a Vikletice 26/64 a 28/64, jako výrobní Statenice 1. U objektu Bílina 7/75 interpretace chybí. Vzhledem k tomu, že většina zahlobených staveb podobných objektu 1 z Dolních Břežan byla interpretována jako obytná, případně kombinující obytnou i výrobní funkci, držím se této interpretace i v případě polozemnice 1.

Obecně objekt 1 nese mnoho podobných znaků jako typ Břešťany-Vikletice (sloupy uprostřed kratších stran, možné otopné zařízení ve třetině delší osy). Netroufám si jej nicméně k tomuto typu s jistotou zařadit, protože typ Břešťany-Vikletice je popisován jako objekt s rovným dnem, bez zmínky o lavici (Hricáková 2007, 14).

9.2 Objekt 8

Interpretaci této polozemnice (obr. 12a - 18) ztěžuje velké množství na první pohled chaoticky rozložených sloupových a tyčových jamek. Při bližším zkoumání je ale možné si všimnout několika uskupení.

Tato polozemnice byla v době výzkumu interpretována jako chlév či dílna a na rozdíl od obj. 1 se zde tato interpretace jeví jako opodstatněná. Dvě oválné prohlubně (obj. 202a, 202b) by mohly představovat stání pro zvířata, snad tura, ovce, kozy nebo prasata. Od zbytku zahloubeného prostoru je odděluje linie tyčových jamek 339 – 343, 345, 346, 350, 253 – 255 a od sebe navzájem řada sloupových jam 353, 354 a 252 nebo 268. Tyto sloupové jámy mohly představovat součást konstrukce stavby - sloupy mohly nést střechu. Objekt 351 se nachází v téže řadě, ale bylo v něm nalezeno záměrně vsazené dno keramické nádoby. Není zcela jasné, zda už původně šlo jen o samotné dno, nebo zda byla v jámě původně celá nádoba, sloužící například k napájení zvířat. Tak jako tak obj. 351 pravděpodobně nepředstavoval součást konstrukce polozemnice. Další stopy po nosných sloupech by mohly být objekty 355 v jihovýchodním rohu a 335 na okraji laloku při severní straně.

Tento lalok je možné interpretovat jako pozůstatek vchodu. Nicméně jeho umístění je neobvyklé – u polozemnic stupňů HD – LTA vchody směřují na jih a nacházejí se u delší strany. To je v tomto případě splněno jen částečně – vchod směřuje na sever, nicméně právě severní strana je v tomto případě nejdelší. Nalezeny byly i polozemnice s vchodovým lalokem u kratší západní strany, či s mírně zúženou kratší stranou, interpretovanou jako místo vstupu a orientovanou na jihozápad (*Hricáková 2007, 21*). Situace odkrytá v případě obj. 8 však neodpovídá žádné z uvedených možností. Pokud lalok skutečně ukazuje umístění vchodu, jde o velmi neobvyklou situaci, k níž se mi nepodařilo nalézt analogii.

Pro podpoření či vyvrácení tvrzení, že šlo o chlév, by bylo zapotřebí provést fosfátovou analýzu a analýzu nálezů z polozemnice. Ani jedno z toho bohužel není zatím dostupné. Je také možné, že tento objekt prošel za dobu své existence významnou přestavbou, což by vysvětlovalo komplikovanou změť sloupových a tyčových jamek.

Analogie: Najít analogie pro tuto zahloubenou stavbu není snadné, kvůli jejímu neobvyklému tvaru, nepřehledné změti sloupových a tyčových jamek i

proto, že byla podle vedoucího výzkumu pravděpodobně několikrát přestavována. Navíc pokud se měnila konstrukce stavby, mohlo se měnit i její využití. Přesto jsem se pokusila najít polozemnice s alespoň nějakými společnými znaky. Zahloubená stavba s půdorysem tvaru lichoběžníku byla zkoumána v Hostomicích (obj. 15/67, obr. 52; *Budinský 1974*) a byla datována do stupně LT A2b – LTB2a.

Tím ale podobnost objektu 8 a objektu Hostomice 15/67 končí. Nejdelší strana (naproti nejkratší straně) objektu Hostomice 15/67 směřuje na západ. Také rozložení sloupových jam a vnitřní členění je odlišné.

Možnou analogii k umístění vchodového laloku u severní strany by mohly představovat objekty Písek 3 (obr. 53; *Fröhlich 2001*) a Hostomice 9/66 (obr. 54; *Budinský 1969*). Ostatní nalezené polozemnice s viditelným lalokem, který může označovat místo vstupu, jej mají umístěný u jižní strany. Objekt Písek 3 byl datován do stupně HD2/3 – LTA a interpretován jako dílna či obytný objekt, nebo kombinace obojího, objekt Hostomice 9/66 do LTA a interpretován jako obytný s nespécializovanou výrobou a objekt Hostomice 15/67 spadá do stupňů LTA2b – LTA1a byl pravděpodobně obytný s nespécializovanou výrobou.

Co se týká porovnání rozměrů těchto zahloubených staveb, objekt 8 z Dolních Břežan dosahuje plochy 22m², což je srovnatelné s objektem Hostomice 9/66 (25,6m²). Oproti tomu objekt 3 z Písku je malý, jen 9,4m², a objekt Hostomice 15/67 naopak velmi rozměrný – dosahuje plochy téměř 40m².

9.3 Objekt 9

U této polozemnice (obr. 19 - 25) není zcela snadné ani určit, jaký má přesně tvar. Nabízí se více variant. Buď je možné, že jde o polozemnici obdélníkového tvaru s rozměry 3,4 m x 2,2 m x 24-28 cm a méně zahloubená plocha na jihu k ní nepatří. Druhá varianta má rozměry 3,4 m x 3 m x 24-28 cm na severu a 18 – 10 cm na jihu a tvar spíše lichoběžníku. Jižní část byla interpretována jako lavice, je ale také možné, že jde o pozůstatek vchodového přístavku. Ten měl ve sledovaném období být situován typicky u jižní strany (*Hricáková 2007, 21*), což tuto variantu podporuje.

Pokud platí varianta A, pak jde o polozemnici s nosnými sloupy v rozích. Jde o objekty 57, 58, 90 - severní část a 91. Hřebenovou vaznici nesly pravděpodobně sloupy, jejichž pozůstatky představují objekty 47 a 90 - jižní část. Ostatní sloupové a tyčové jamky (obj. 54, 55, 56 a 92) by pak představovaly stopy po vnitřním vybavení či členění prostoru.

Pokud platí varianta B, jde o polozemnici spíše s lichoběžníkovitým půdorysem. Hřebenovou vaznici nesly pravděpodobně sloupy situované na středy kratších stran (objekt 91 a 92 nebo 91 a 58). Součástí konstrukce stěn by mohla být řada sloupových jam po obvodu polozemnice (tedy obj. 90 severní část, 57, 58, 91, 92 a 54, případně ještě dvě neoznačené sloupové jamky okolo pravděpodobného vchodového přístavku. Obj. 47, 55, 56 a 90 jižní část by pak představovaly stopy po vnitřním zařízení či členění prostoru polozemnice.

V rámci této zahloubené stavby nebyla nalezena žádná stopa po otopném zařízení, což ale neznamená, že se tam skutečně žádné nenacházelo. Mohlo být přenosné a stopy se nemusely dochovat. Interpretace této polozemnice není snadná. Z toho, co se dá vyčíst z terénní dokumentace, mohla sloužit jako sklad, dílna či obytný prostor, nebo ke všem těmto účelům.

Analogie: Jistou podobností se vyznačuje objekt Hostomice 9/66 (obr. 54; *Budinský 1969*). Má podobný půdorys a méně zahloubenou část, která by se snad dala interpretovat jako vchodový lalok. Rozdíl ovšem je v tom, že v případě objektu Hostomice 9/66 je lalok opačně orientovaný – nachází se u severní strany. V rozložení sloupových jamek je možné najít shodu v tom smyslu, že u objektu Hostomice 9/66 jsou rozloženy do oválu asi metr od stěny, podobně jako jamky 54, 56 a 47 u objektu Dolní Břežany 9. Ostatní jamky v objektu 9 jsou ale rozloženy zcela jinak, těsně u stěn. Objekt Hostomice 9/66 byl datován do stupně LT A a interpretován jako obytný s nespécializovanou výrobou.

V tomto ohledu nacházíme větší shodu u objektu Hostomice 48/70 (obr. 56; *Budinský 1997*), kde jsou sloupové jamky rozloženy podél stěn, dokonce v obou případech chybí jamky u severní strany, a i tvar půdorysu se přibližně shoduje. Objekt Hostomice 48/70 byl datován do stupně LTA2 a interpretován jako výrobní objekt.

Také objekt Staré Prachatice 3/97 (obr. 55; *Beneš 2000*) vykazuje vchodový lalok, směřující na jih, a sloupové jamky rozloženy převážně v těsné blízkosti stěn. Byl datován do stupně LTA a autor neuvádí funkční interpretaci.

Co se týká rozměrů, objekt 9 z Dolních Břežan dosahuje plochy pouze 7m², zatímco u nalezených podobných polozemnic je to 26,5m² v případě Hostomic 9/66 a 25,7m² v případě Hostomic 48/70. Objekt Staré Prachatice 3/97 je menší, s plochou 12,6m².

Otopné zařízení bylo zachyceno pouze u objektu Hostomice 9/66. V případě polozemnic Hostomice 48/70 a Staré Prachatice 3/97 chybí nebo nebylo při výzkumu identifikováno.

9.4 Objekt 12a, 12b

Podle vedoucího výzkumu Mgr. Dufka je objekt 12b stratigraficky mladší a narušuje stratigraficky starší objekt 12a (obr. 26a - 34). Toto hodnocení terénní situace by mohlo podporovat umístění oválného zahloubení 37, jehož jižní okraj navazuje na jižní stranu polozemnice 12b. Nebyly tedy pravděpodobně využívány současně.

Určit, ke které z polozemnic náleží která ze sloupových jam, není snadné. Ke konstrukci objektu 12a by měl patřit alespoň jeden z obj. 45, 46 a 48 a obj. 85-87. Poslední tři jsou ale jen drobné tyčové jamky, proto se nezdá pravděpodobné, že by tvořily součást nosné konstrukce střechy polozemnice. Snad ale mohly představovat součást stěn, jež nenesly hmotnost střechy, ale byly tvořeny tyčemi zaraženými do země, mezi nimiž byly propletené pruty. V tom případě by mohly stejný účel plnit i tyčové jamky 49 – 51.

Součástí konstrukce polozemnice 12b pravděpodobně byla sloupová jáma 36 a možná také 82 u severní strany. Podél delší jižní strany nebyly sloupové jámy jasně náležející k polozemnici 12b zachyceny. Dále mohla představovat konstrukční prvky řada sloupových jam 74, 80, 46 a možná i 45 a/nebo 48

Obě polozemnice byly interpretovány jako dílna a/nebo skladovací objekt. Nepodařilo se zjistit žádné indicie, které by tuto možnost vyvracely. Potvrzovat by ji snad mohly nálezy – bronzový drátek, železné artefakty a kus jantaru.

Analogie: Hledání vhodných analogií opět znesnadňuje to, že objekt 12a je narušen objektem 12b a že se těžko určuje, ke které polozemnici náležela která ze sloupových jam. Pokusila jsem se nicméně pro srovnání najít alespoň nějaké

příklady polozemnic s půdorysem tvaru písmene L. Mezi nálezy datovanými do stupňů HD – LTA takové objekty nejsou. Vzdáleně podobné jsou až tři polozemnice z doby laténské (LTB2 – LTD).

Jde o objekty Dolní Břežany 28 (obr. 57; Čížmář 1994) z jednoho ze starších výzkumů, Pohlody 3/81 (obr. 58; Vlčková 1991) a Radovesice 431 (obr. 59; Waldhauser et al. 1993), přičemž v případě Dolních Břežan 28 se zdá, že by mohlo jít o podobnou situaci – mladší objekt narušující starší, zatímco v ostatních mohly být obě části využívány současně a polozemnice mohly mít skutečně tvar písmene L. V případě Pohlody 3/81 by snad mohlo jít o jakýsi výklenek, v případě Radovesic 431 je severní část vyvýšená, takže v případě obytné funkce objektu mohla sloužit jako lavice ke spaní. Z uvedených příkladů pouze polozemnice 431 z Radovesic byla interpretována, a to jako objekt s funkcí obytnou či výrobní. U ostatních interpretace chybí.

Orientace delších os rozměrnějších částí objektů ke světovým stranám se ve většině případů shoduje ve směru V – Z, jen u objektu Pohlody 3/81 směřuje JZ – SV. Oproti tomu orientace výklenku nebo zbytku narušené starší polozemnice se liší – u objektu 12 směřuje na jih, zatímco u objektů Dolní Břežany 28 a Radovesice 431 na sever. V případě objektu Pohlody 3/81 je to spíše severozápad.

Co se týká uspořádání sloupových jamek, ve všech zmíněných analogiích se opakuje nějaký typ uspořádání na delší ose objektu. Jejich počet i přesné umístění se liší – v objektu Dolní Břežany 28 byly spolehlivě zachyceny jen dvě v západní části. Oproti tomu v objektu Pohlody 3/81 se jich nachází šest. U objektu 12 z předmětného výzkumu není uspořádání sloupových jam na ose příliš zřetelné. Zdá se, jako by zachycené jámy tvořily dvě linie, které se stáčí směrem od sebe. Přesto je ale možné vysledovat linii, která sleduje delší osu objektu a skládá se ze sloupových jam 45, 46, 80, 85 a 74.

9.5 Objekt 144

Tato polozemnice (obr. 35 – 46) byla odkryta jen ze dvou třetin (zbývající severní třetina se bohužel nacházela mimo zkoumanou plochu). Proto nemůžeme

s jistotou říci, zda se v ní nacházelo otopné zařízení – v prozkoumané části zjištěno nebylo. Vzhledem k tomu, že se otopné zařízení obvykle nachází v západní části, je pravděpodobné, že by mohlo ležet v té neprozkoumané. Odkryty byly dvě sloupové jamky (obj. 312 a 316) které nesly hřebenovou vaznici. Součástí nosného systému mohly teoreticky být také sloupové jámy 267, 313 a 314, které leží sice mimo půdorys samotné polozemnice, ale jsou rozmístěné nápadně pravidelně v blízkosti tří odkrytých rohů. Žádné další konstrukční prvky či stopy vnitřního vybavení nebyly nalezeny.

Objekt 144 byl interpretován jako suterén obytné stavby nebo sklad/dílna.

Analogie: K tomuto objektu se podařilo najít dvě podobné zahloubené stavby, a to Lužice 7 (obr. 60; *Salač – Smrž 1989*) a Tuchlovice 9 (obr. 61; *Šneidrová 1955*). Obě polozemnice mají, shodně s objektem 144, dvě sloupové jamky umístěné na delší ose, které nesly střechu. U objektu Tuchlovice 9 je doplňují ještě dvě menší jamky uprostřed kratších stran a několik dalších, větších sloupových jam, situovaných mimo půdorys polozemnice podél delší západní strany. V případě objektu Lužice 7 nejsou žádné sloupové jámy mimo vlastní půdorys zakresleny, není ale jasné, zda je to dáno tím, že žádné nebyly nalezeny, nebo jen nebyly spojeny s konstrukcí zahloubené stavby. Pokud by tam byly, šlo by o velmi přesnou analogii k objektu 144, protože i orientace delších os obou staveb se shoduje ve směru SZ – JV. Oproti tomu osa objektu Tuchlovice 9 je orientována ve směru S – J. Otopné zařízení nebylo zachyceno v žádném z obou objektů, shodně s objektem 144. Objekt Tuchlovice 9 s plochou 13,5 m² je téměř přesně stejně velký jako objekt 144 (13,4 m²), zatímco objekt Lužice 7 je výrazně menší – dosahuje plochy pouhých 4,8 m².

Interpretace objektu Tuchlovice 9 není jednoznačná, ale z nálezů destičky na odlévání střížků (*Šneidrová 1955*, 191) je možné usuzovat, že šlo o dílnu. U objektu Lužice 7 je nerozhodná, a tak nepomůže ani interpretaci objektu 144.

Obě zahloubené stavby jsou také mladší než objekt 144. Objekt Lužice 7 byl datován do stupně LTB, objekt Tuchlovice do stupně LTB – C. Ve stupních HD – LTA objekt 144 analogie nemá.

10. Závěr

Objekt 1 mohl být obytný a svým vnitřním uspořádáním se nápadně podobá typu Břešřany-Vikletice. Ovšem s rozměry 3,5 x 2,1 m je nejmenší z polozemnic z předmětné lokality a také polozemnice typu Břešřany-Vikletice, které jsou často interpretovány jako obytné objekty (Vikletice I 26/64 a 28/64; *Drda 1977*) bývají rozměrnější – mívají plochu zhruba dvojnásobnou (Vikletice I 28/64; *Drda 1977*). Přesto se objekt 1 těmto polozemnicím natolik podobá, že obytnou funkci nemůžeme vyloučit. Jižní polovinu polozemnice vyplňuje lavice. Někjaký typ otopného zařízení mohl být umístěn v objektu 31 – ohniště bývá situované často právě v západní části polozemnice (*Venclová – Drda [ed.] 2008a*, 48). Dále se v ní nachází shluk tyčových jamek v okolí potenciálního otopného zařízení. Takové jamky bývají interpretovány jako pozůstatky podpěr pro rožeň nebo zavěšení kotlíku (*Hricáková 2007*, 45). Nebyla zachycena žádná stopa po vchodu, ale protože se někdy uvádí, že býval umístěn u jižní strany v blízkosti rohu (*Hricáková 2007*, 44), mohl se nacházet právě tam. Jihozápadní roh byl však překopán a zničen, a tak není možné tuto hypotézu doložit.

Objekt 8 mohl být snad chlév. Řada sloupů ve sloupových jamách 354, 353 a 268 mohla nést střechu a zároveň tvořit základ vnitřního členění prostoru, snad jakési ohrady, oddělující stání pro zvířata. Keramická nádoba v objektu 351 mohla pak být využívána snad k napájení zvířat a vsazena do země jako ochrana proti převržení. Objekt 202 u jižního rohu polozemnice se na první pohled zdál jako další stání pro zvířata, nicméně jeho výplň se neshoduje s výplní zbytku polozemnice. Naopak, podle tvaru hranice mezi výplní polozemnice a výplní objektu 202 a prostoru nad ním se zdá, že polozemnici narušuje a že je stratigraficky mladší. K potvrzení či vyvrácení hypotézy o účelu objektu 8 by bylo zapotřebí provést fosfátové analýzy. Interpretace podobných objektů (Písek 3, *Fröhlich 2001*; Hostomice 9/66, *Budinský 1969*) je obvykle obytná, ale tyto objekty nesou s polozemnicí 8 jen některé společné znaky, v jiných se naopak silně liší. Rozměry objektu 8 (4,6 délka, 4,3 m S strana, 2,6 m J strana) jeho interpretaci jako chléva nevylučují. Umístění vchodu naznačuje pravděpodobně lalok u severní strany.

Objekt 9 by mohl představovat dílnu, soudě podle zlomků železa a toho, že podobný objekt (Hostomice 48/70; *Budinský 1997*) byl interpretován také jako

výrobní. Rozměry (3,4 m x 3 m) tuto funkci také nevyvracejí. V této polozemnici nebylo kromě sloupových jamek zachyceno mnoho stop po vnitřním členění a vybavení. Sloupové jamky jsou uspořádané především podél stran. Lavice u jižní strany by mohla představovat buď lavici ke spaní (ale nejvýš pro jednoho člověka, soudě podle rozměrů 180 x 60 cm), nebo schod, naznačující umístění vchodu.

V rámci objektů 12a a 12b se dochovala řada sloupových a tyčových jamek, je ovšem nejasné, ke které z obou polozemnic náleží která. Prostřední třetinu objektu 12a vyplňuje zahloubení 37. Dále se dochovaly dvě větší jámy u jeho severní strany (objekty 44 a 79), přičemž objekt 79 narušuje objekt 44 a zdá se tedy být stratigraficky mladší. Pro umístění vchodu nebyla zachycena žádná indicie. Objekt 12 nemá ve stupních HD – LTA analogii. Jiné objekty s půdorysem tvaru L nepředstavují stratigraficky starší objekt narušený stratigraficky mladším, ale polozemnici s výklenkem (Pohlody 3/81; *Vlčková 1991*) či větší přístavbou s lavicí (Radovesice 431; *Waldhauser et al. 1993*). Jedinou podobnou situaci představuje objekt 28, také z Dolních Břežan z jednoho ze starších výzkumů, datovaný ovšem až do doby laténské (*Čížmář 1994*). Objekt 12 byl předběžně interpretován jako dílna nebo skladovací objekt. Rozměry obou částí (12a – 3 m x 2,3 m, 12b – 5,8 [nejisté, kam až přesně objekt 12b sahá] m x 2 m) tomu neodporují, interpretaci objektu jako dílny také podporuje nález kusu surového jantaru, který může představovat také doklad účasti obyvatel osady na dálkovém obchodě.

Objekt 144 je jedinečný svou konstrukcí se sloupovými jámami mimo půdorys. Nepodařilo se najít žádnou analogii s podobným uspořádáním, což může ale být způsobeno také tím, že u starších výzkumů nemusely být sloupové jámy mimo půdorys dány do souvislosti s polozemnicí. Podle nalezené železné strusky mohl snad sloužit jako dílna ke zpracování železa. Rozměry polozemnice – 4,8 m x 2,8 m – tuto interpretaci nevyklučují. Nedochovaly se zde žádné stopy po vnitřním členění či vybavení.

Podle vedoucího výzkumu Mgr. Dufka bylo zhruba uprostřed plochy odkryto také torzo sloupového domu, snad podobného jako dům, jehož pozůstatky byly odkryty v letech 1982 – 1983 (*Drda – Rybová 1998, 73 – 75*) a současného s polozemnicemi. Bohužel o něm zatím nejsou dostupné žádné bližší informace. I tak je ovšem možné si udělat obrázek o tom, jak kolem něho jsou polozemnice uspořádané. Objekty 9 a 12 se nacházejí v jižní části plochy, zhruba 30 m od sebe

a 15 – 20 m od předpokládaného domu. Objekty 1, 8 a 144 tvoří shluk v blízkosti severovýchodního rohu zkoumané plochy. Vzdálenost mezi objekty 8 – 1 a 1 – 144 činí zhruba 6 m, vzdálenost objektu 8 (který k němu leží nejbližší) k torzu domu také zhruba tolik. Nebyl zachycen žádný žlab, naznačující jakékoli rozdělení prostoru nebo ohrazení usedlosti. Snad jen objekty 1 a 8 leží natolik blízko u sebe, že by mohly souviset. Nicméně na rozdíl od podobných lokalit (např. Praha-Stodůlky; *Motyková – Čtverák 2006*), kde byla nalezena hospodářská usedlost s větší obytnou stavbou a menšími hospodářskými objekty, zde nese znaky obytné stavby spíše menší z obou polozemnic, objekt 1.

Polozemnice z Dolních Břežan představují pestrý soubor, co se týká tvaru půdorysů, počtu a rozmístění sloupových jamek i vnitřního členění. Po zpracování celého výzkumu můžeme očekávat nové zajímavé poznatky. Navíc lokalita stále nebyla prozkoumána celá (severní část polozemnice 144), proto při případném dalším zásahu do země můžeme očekávat objevení dalších objektů.

Literatura:

- Beneš, J. 2000:* Holz als Rohstoff – Zwei neue Beispiele aus Böhmen. Archäologische Arbeitsgemeinschaft Ostbayern/West- und Südböhmen 9, 183 – 190.
- Benková, I. 2001:* Osnice, okr. Praha-západ. Výzkumy v Čechách 1999, 133.
- Bína, J. – Demek, J. 2012:* Z nížin do hor. Geomorfologické jednotky České republiky. Praha.
- Bláhová-Sklenářová, Z. 2012:* Obytné stavby doby bronzové – otázky stavebního a konstrukčního vývoje. (Praehistorica XXX/2.) Praha.
- Böhm, J. 1941:* Kronika objeveného věku. Praha.
- Budinský, P. 1969:* Výskum hostomického sídliska v r. 1966. Archeologické rozhledy 21, 320 – 340.
- Budinský, P. 1974:* Výskum v západnej časti hostomickej tehelni v r. 1967 – 1969. Archeologické rozhledy 26, 348 – 385.
- Budinský, P. 1989:* Výzkumy a přírůstky archeologického odboru Krajského muzea v Teplicích v letech 1982–1986. Teplice.
- Budinský, P. 1997:* Výskum praeltské osady u Hostomic (okres Teplice) v letech 1970–1977. I. Archeologické prameny. Teplice.
- Čižmář, M. 1994:* Pozdně laténské sídliště v Dolních Břežanech (okres Praha-západ). Archeologické rozhledy 46, 594 – 606.
- Čižmář, M. – Čtverák, V. 1977:* K laténskému osídlení dolního Posázaví. In: E. Čujanová-Jílková (ed.), Výzkumy v Čechách 1974 - supplementum, Praha, 20.
- Čižmář, M. – Čtverák, V. 1977a:* Dolní Břežany, okr. Praha-západ. Výzkumy v Čechách 1974, 39–40.
- Čižmář, M. - Motyková, K. - Pavlů, I. – Zápotocká, M. 1977:* Dolní Břežany, okr. Praha-západ. Výzkumy v Čechách 1974, 38–39.
- Čtverák, V. 1992:* Dolní Břežany, okr. Praha-západ. Výzkumy v Čechách 1988–89, 30.
- Čtverák, V. et al. 2003:* Encyklopedie hradišť v Čechách. Praha.
- Čtverák V. - Hajšmanová L. - Chytráček, M. 1992:* Zlatníky, okr. Praha-západ. Výzkumy v Čechách 1988–89, 171–172.
- Čtverák, V. - Chytráček, M. 1987:* Zlatníky, okr. Praha-západ. Výzkumy v Čechách 1984–85, 235.
- Čtverák V. - Chytráček, M. 1995:* Dolní Břežany, okr. Praha-západ. Výzkumy v Čechách 1990–2, 68.
- Čtverák V. - Chytráček M. - Motyková K. 1992:* Zlatníky, okr. Praha-západ, Výzkumy v Čechách 1988–89, 171.
- Drda, P. 1977:* Laténská osada Vikletice I. Archeologické rozhledy 29, 366 – 393.
- Drda, P. 1989:* Dolní Břežany, okr. Praha-západ. Výzkumy v Čechách 1986–87, 38.
- Drda, P. 1995:* Lhota, o. Dolní Břežany, okr. Praha-západ. Výzkumy v Čechách 1990–2, 168–169.
- Drda, P. 1998:* Lhota, o. Dolní Břežany, okr. Praha-západ. Výzkumy v Čechách 1996–97, 97.
- Drda, P. 2004:* Lhota, o. Dolní Břežany, okr. Praha-západ. Výzkumy v Čechách 2002, 131–132.
- Drda, P. – Rybová, A. 1995:* Lhota, o. Dolní Břežany, okr. Praha-západ. Výzkumy v Čechách 1990–2, 168.

- Drda, P. - Rybová, A. 1997:* Lhota, o. Dolní Břežany, okr. Praha–západ. Výzkumy v Čechách 1993–95, 126 – 127.
- Drda, P. - Rybová, A. 1998:* Keltové a Čechy. Praha.
- Drda, P. - Rybová, A. 1998a:* Lhota, o. Dolní Břežany, okr. Praha–západ. Výzkumy v Čechách 1996–97, 96–97.
- Drda, P. - Rybová, A. 2000:* Lhota, o. Dolní Břežany, okr. Praha–západ. Výzkumy v Čechách 1998, 95–96.
- Drda, P. - Rybová, A. 2001:* Lhota, o. Dolní Břežany, okr. Praha–západ. Výzkumy v Čechách 1999, 95.
- Drda, P. - Rybová, A. 2003:* Lhota, o. Dolní Břežany, okr. Praha–západ. Výzkumy v Čechách 2000, 118.
- Drda, P. - Rybová, A. 2003a:* Lhota, o. Dolní Břežany, okr. Praha–západ. Výzkumy v Čechách 2001, 124–125.
- Drda, P. - Rybová, A. 2008:* Akropole na hradišti Závist v 6. – 4. stol. př. Kr. Památky archeologické – supplementum 19. Praha.
- Drda, P. - Venclová, B. 1975:* Kosoř, okr. Praha–západ. Výzkumy v Čechách 1972, 76-77.
- Fridrichová, M. 1973:* Praha 4–Michle. Výzkumy v Čechách 1970, 117–118.
- Fröhlich, J. 2001:* Nové nálezy časně laténských polozemnic na Písecku. Archeologické výzkumy v jižních Čechách 14, 159 – 198.
- Havel, J. 1978:* Praha 4–Lipence. Výzkumy v Čechách 1975, 70.
- Havel, J. 1978a:* Praha 4–Komořany. Výzkumy v Čechách 1975, 69.
- Havel, J. 1982:* Praha 5–Lipence. Výzkumy v Čechách 1978, 103.
- Hricáková, J. 2007:* Laténské polozemnice v Čechách. Nepubl. rkp. dipl. práce uložený v Ústavu pro archeologii FFUK, signatura Preh - Dp-289. Praha.
- Chytráček, M. 1997:* Dolní Jirčany, okr. Praha–západ. Výzkumy v Čechách 1993-5, 46.
- Chytráček, M. 1998:* Dolní Jirčany, okr. Praha–západ. Výzkumy v Čechách 1996-7, 42-43.
- Chytráček, M. 2003:* Praha 5–Zbraslav. Výzkumy v Čechách 2000, 222.
- Chytráček M. - Bernat J. 1997:* Ohrobec, okr. Praha–západ. Výzkumy v Čechách 1993–5, 164.
- Jančo, M. 2001:* Lhota, o. Dolní Břežany, okr. Praha–západ. Výzkumy v Čechách 1999, 95.
- Jansová, L. 1957:* Příspěvek k chronologii jihočeského pozdního halštatu. Památky archeologické 48, 425 – 462.
- Jeřáb, J. – Kašpar, V. 2007:* Praha 4–Chodov. Výzkumy v Čechách 2004, 171–172.
- Jiráň, L. (ed.) et al. 2008:* Archeologie pravěkých Čech 5. Doba bronzová. Praha.
- Juřinová, Š. 2011:* Praha–Nusle, okr. Praha 4. Výzkumy v Čechách 2008, 251–252.
- Kašpar, V. 2011:* Praha–Nusle, okr. Praha 4. Výzkumy v Čechách 2008, 252–253.
- Koutecký, D. 2008:* Nemovité objekty v obytných areálech. In: *N. Venclová – P. Drda, Archeologie pravěkých Čech, doba halštatská*, Praha, 48 – 49.
- Křivánek, R. 2004:* Lhota, o. Dolní Břežany, okr. Praha–západ. Výzkumy v Čechách 2002, 132.
- Křivánek, R. 2007:* Lhota, o. Dolní Břežany, okr. Praha–západ. Výzkumy v Čechách 2004, 119.
- Křivánek, R. 2008:* Lhota u Dolních Břežan, okr. Praha–západ. Výzkumy v Čechách 2005, 127-128.

- Křivánek, R. 2011: Lhota u Dolních Břežan, okr. Praha–západ. Výzkumy v Čechách 2008, 141–142.*
- Lička, M. – Slabina, M. 1973: Kosoř, okr. Praha–západ. Výzkumy v Čechách 1970, 50–51.*
- Lutovský, M. – Smejtek, L. (ed.) et al. 2005: Pravěká Praha. Praha.*
- Mašek, N. - Fridrichová, M. 1975: Praha 4-Chodov. Výzkumy v Čechách 1971, 115.*
- Meduna, J. 1980: Die latènezeitlichen Siedlungen in Mähren. Praha.*
- Michálek, J. – Lutovský, M. 2000: Hradec u Němčic. Sídlo halštatské a raně středověké nobility v česko-bavorském kontaktním prostoru. Strakonice – Praha.*
- Motyková, K. 1987: Dolní Břežany, okr. Praha–západ. Výzkumy v Čechách 1984–85, 244.*
- Motyková K. 1995: Zlatníky, okr. Praha–západ, Výzkumy v Čechách 1990–2, 399.*
- Motyková-Šneidrová, K. 1958: Další poznatky k problematice pozdně laténských a časně římských osad v Čechách na základě nálezů ze Starého Vestce. Památky archeologické 49, 159 – 184.*
- Motyková, K. – Čtverák, V. 2006: Časně laténská ohrazená usedlost na polykulturním sídlišti v Praze-Stodůlkách. Archeologie ve středních Čechách 10, 433–487.*
- Motyková, K. – Drda, P. – Rybová, A. 1978: Závist. Keltské hradiště ve středních Čechách. Praha.*
- Motyková, K. - Chytráček, M. 1989: Jesenice, okr. Praha–západ. Výzkumy v Čechách 1987–88, 70.*
- Motyková, K. – Chytráček, M. – Čtverák, V. 1989: Zlatníky, okr. Praha–západ, Výzkumy v Čechách 1987–88, 220–221.*
- Moucha, V. 1994: V hlubinách věků (archeologické nálezy na území města Slaného). In: V. Moucha, Kniha o Slaném, Slaný, 7 – 42.*
- Nájemníková, L. 2013: Ohrobec, okr. Praha–západ. Výzkumy v Čechách 2010, 157–158.*
- Nájemníková, L. 2013a: Dolní Břežany, okr. Praha–západ. Výzkumy v Čechách 2010, 40–41.*
- Neuhäuslová, Z. a kol. 2001: Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky. Praha.*
- Pavlu, I. – Zápotocká, M. 2007: Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit. Praha.*
- Pleiner, R. – Rybová, A. (red.) 1978: Pravěké dějiny Čech. Praha.*
- Podborský, V. a kol. 1993: Pravěké dějiny Moravy. Brno.*
- Rejnová-Rubková, E. 2007: Obydlí v předzemědělských společnostech. Nepubl. rkp. dipl. práce uložený v Ústavu pro archeologii UK v Praze-FF, signatura Preh - Dp-269.*
- Salač, V. 1984: Laténské sídliště u Břešťan, okr. Teplice. Archeologické rozhledy 36, 261–278.*
- Salač, V. – Smrž, Z. 1989: Laténské sídliště u Lužice v SZ Čechách. Poznámky k sídlištní keramice stupně LT B v Podkrušnohoří a k možnosti existence oppida na vrchu Úhošti u Kadaně. Archeologické rozhledy 41, 549 – 576.*
- Sklenář, K. – Sklenářová, Z. – Slabina, M. 2002: Encyklopedie pravěku v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha.*
- Sklenářová, Z. 2003: Možnosti a problémy rekonstrukce pravěkých obytných staveb. (Re)konstrukce a experiment v archeologii 4, 11 – 39.*

- Snitilý, P. 2005*: Laténská zahloubená obydlí. In: E. Neustupný – J. John (ed.), *Príspevky k archeologii* 2, 201 – 239.
- Soudská, E. 1966*: Obydlí na pozdně halštatských sídlištích. *Památky archeologické* 57, 535–595.
- Stanovská, J. 2016*: Dolní Břežany, okr. Praha–západ. *Výzkumy v Čechách* 2011–12, 68.
- Šneidrová, K. 1955*: Laténská osada u Tuchlovic na Novostrašecku. *Památky archeologické* 46, 185 – 205.
- Tolasz, R. a kol. 2007*: Atlas podnebí Česka. Praha – Olomouc.
- Trefný, M. – Polišenský, T. 2014*: Sídliště ze starší doby železné v Praze-Pitkovicích. *Archeologie ve středních Čechách* 18, 691-744.
- Turek, J. 2000*: Praha–Lipence, obv. Praha 5. *Výzkumy v Čechách* 2000, 160.
- Venclová, N. - Drda, P. (ed.), 2008*: Archeologie pravěkých Čech 6. Doba halštatská. Praha.
- Venclová, N. – Drda, P. (ed.) 2008a*: Archeologie pravěkých Čech 7. Doba laténská. Praha.
- Vlčková, J. 1991*: Pohody, okr. Chomutov. Příspěvek k laténskému osídlení podkrušnohorského regionu. *Archeologické rozhledy* 43, 520 – 551.
- Vojtěchovská, I. 2005*: Keltská kovolitecká a kovotepecká dílna ve Statenicích, okr. Praha–západ. *Archeologie ve středních Čechách* 9, 299 – 306.
- Waldhauser, J. 1977*: Keltské sídliště u Radovesic v severozápadních Čechách. *Archeologické rozhledy* 29, 144–177.
- Waldhauser, J. et al. 1993*: Die hallstatt- und latènezeitliche Siedlung mit Gräberfeld bei Radovesice in Böhmen. Praha – Teplice.
- Waldhauser, J. 2001*: Encyklopedie Keltů v Čechách. Praha.
- Waldhauser, J. – Holodňák, P. 1984*: Keltské sídliště a pohřebiště u Bíliny, o. Teplice. *Památky archeologické* 75, 181 – 216.
- Zemanová, P. 2013*: Praha 5–Zbraslav. *Výzkumy v Čechách* 2010, 213.
- Zemanová, P. 2016*: Praha 5–Radotín. *Výzkumy v Čechách* 2011–12, 342–343.

Další zdroje:

- Geomorfologické jednotky [cit. 3. 8. 2020]* Geomorfologické jednotky. Dostupné online z: <https://geoportal.cuzk.cz/Geoprohlizec/default.aspx?wmcid=9590>
- Geovědní mapy 1:50 000 [cit. 3. 8. 2020]* Geovědní mapy 1:50 000. Dostupné online z: <https://mapy.geology.cz/geocr50/>
- INSPIRE – nadmořská výška – GRID [cit. 3. 8. 2020]* INSPIRE – nadmořská výška – GRID. Dostupné online z: <https://geoportal.cuzk.cz/Geoprohlizec/default.aspx?wmcid=9590>
- Prekop, F. 2020*: Hradiště Tašovice. Dostupné on-line: <http://www.pamatkyaprirodakarlovarska.cz/texty/hradiste-tasovice> Staženo 18. 12. 2020.
- Půdní mapa 1:50 000 [cit. 3. 8. 2020]* Půdní mapa 1:50 000. Dostupné online z: <https://mapy.geology.cz/pudy/>
- Státní archeologický seznam ČR [cit. 21. 11. 2020]* Státní archeologický seznam ČR. Dostupné online z: http://isad.npu.cz/tms/arch_public/index.php?client_type=map_resize&Project=TMS_ARCH_PUBLIC&client_lang=cz_win&strange_opener=0

ZABAGED – výškopis [cit. 3. 8. 2020] ZABAGED – výškopis. Dostupné online z: [https://geoportal.cuzk.cz/\(S\(4wc2ioz1bppdjw3j1bcsx4zk\)\)/Default.aspx?head_tab=sekce-01-gp&mode=Mapa&menu=11&news=yes&side=prohlizet#](https://geoportal.cuzk.cz/(S(4wc2ioz1bppdjw3j1bcsx4zk))/Default.aspx?head_tab=sekce-01-gp&mode=Mapa&menu=11&news=yes&side=prohlizet#)
Základní mapa 1:10 000 [cit. 17. 7. 2020] Základní mapa 1:10 000. Dostupná z: <https://geoportal.cuzk.cz/geoprohlizec/?wmcid=486>
Zeměpisná mapa [cit. 21. 11. 2020] Zeměpisná mapa. Dostupné online z: <https://mapy.cz/zemepisna?x=14.5786627&y=49.9420377&z=12&l=0>
Zpráva o nebezpečí povodně. [cit. 10. 7. 2020] Zpráva o nebezpečí povodně. Dostupné z: <http://www.cap.cz/kalkulacky-a-aplikace/povodnove-mapy>

Seznam použitých zkratk podle abecedy

ARÚ Praha – Archeologický ústav AV ČR V Praze
AÚ ČSAV – Archeologický ústav Československé akademie věd
AV ČR – Akademie věd České republiky
č. - číslo
FF UK – Filosofická fakulta Univerzity Karlovy
HC – starší doba halštatská, cca 800 – 600 př. Kr. (absolutní data podle Venclová – Drda /ed./ 2008, 26, tab. 1)
HD – mladší doba halštatská, cca 600 – 480 př. Kr. (absolutní data podle Venclová – Drda /ed./ 2008, 26, tab. 1)
J - jih
kNN – kabel nízkého napětí
k. ú. – katastrální území
lok. - lokalita
LTA – raná doba laténská, cca 480 – 380 př. Kr. (absolutní data podle Venclová – Drda /ed./ 2008, 26, tab. 1)
LTB – starší doba laténská, cca 380 – 250 př. Kr. (absolutní data podle Venclová – Drda /ed./ 2008a, 21, tab. 1)
LTC – střední doba laténská, cca 250 – 110 př. Kr. (absolutní data podle Venclová – Drda /ed./ 2008a, 21, tab. 1)
LTD – mladší doba laténská, cca 110 př. Kr. – 20 po Kr. (absolutní data podle Venclová – Drda /ed./ 2008a, 21, tab. 1)
MMP – Muzeum hl. m. Prahy
m. n. m. – metrů and mořem
NM – Národní muzeum
NZ – nálezová zpráva
obj. - objekt
obr. - obrázek
parc. - parcela
S - sever
sg. - segment
stol. př. Kr. – století před Kristem
ÚAPPSČ Praha – Ústav archeologické památkové péče středních Čech
V - východ
Z - západ
ZAA – Zpráva o archeologické akci

Příloha 1

Katalog lokalit z doby halštatské a laténské na sledovaném území

Do katalogu jsem zahrnula většinu výzkumů a nálezů, které proběhly na sledovaném území a o nichž jsou v odborné literatuře spolehlivé informace. Vynechala jsem jen nálezy, u nichž chybí podstatné údaje, dále ty, které mohly pocházet z téhož k. ú., ale mimo vymezené území, nebo je možné, že jde i o omyl. To se týká například nepotvrzeného nálezu halštatské a laténské keramiky na ostrově sv. Kiliána v Davli (*Waldhauser 2001*, 188) nebo laténského náramku/nánožníku, o němž se zmiňuje J. L. Píč v roce 1903. Měl údajně pocházet z Břežan (*Waldhauser 2001*, 196), není ale jisté, zda byly míněny Dolní Břežany, či kterákoli z dalších devíti obcí podobného jména, nacházejících se v Čechách.

1. Černošice (okr. Praha-západ)

LOK: Černošice č. p. 642, dvůr

AKCE: záchranný výzkum, březen 1967, A. Rybová (AÚ Praha)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (jáma; keramika, uhlíky)

DATA: doba laténská (4. – 3. stol. př. Kr.), intruze HD

LIT: Rybová 1969, 101 – 102; Waldhauser 2001, 197.

1. Davle (okr. Praha-západ)

LOK: ostrov sv. Kiliána na Vltavě

AKCE: výzkum středověkého kláštera na konci 19. století

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): ? (zlatý mušlovitý statér)

DATA: 2. – 1. stol. př. Kr. (LTD)

LIT: Paulsen 1931, 50, 60; Radoměřský 1955, 50; Waldhauser 2001, 188.

POZNÁMKA: Waldhauser uvádí z ostrova také nálezy laténské keramiky, ale podle P. Břicháčka, vedoucího výzkumu, byly v sekundární poloze. Jakékoli doklady souvisejícího osídlení z této doby nebyly na ostrově nalezeny.

2. Dolní Břežany (okr. Praha-západ)

LOK: Severovýchodně od obce v poloze "Za pivovarem"; parc. č. 214, 216, 219, 234/1, 504

AKCE: Záchranný výzkum vyvolaný stavbou školy a výkopem pro telefonní kabel, 1982 – 1983

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (38 zahloubených objektů – 24 sídlištních jam, 5 sloupových jamek, 6 polozemnic, 2 pece a sloupový dům, dalších 8 blíže neurčených sídlištních objektů ve výkopu pro telefonní kabel; keramika; bronz: náramky, 4 spony; železo: zlomky spon, nožíky, kování; jantarový kroužek, skleněné žluté korálky s modrobílými očky)

DATA: 5. stol. př. Kr. (LTA)

LIT: Motyková 1986, 135-142; Drda – Rybová 1998, 73 – 75; Motyková 1987, 244.

3. Dolní Břežany (okr. Praha-západ)

LOK: severovýchodní okraj vesnice, pravý břeh Břežanského potoka

AKCE: záchranný výzkum 1974, (ARÚ Praha, expedice Závist)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (polozemnice a 9 sídlištních jam; 2 polozemnice v superpozici, dvě sídlištní jámy, čtvercovitý objekt, pec; keramika, jantarový kotouček, archeobotanické zbytky, zvířecí kosti)

DATA: LTA, LTD

LIT: NZ čj. 3310/75; Čižmář 1994, 594 – 606; Waldhauser 1987, 17; Čižmář – Motyková – Pavlů – Zápotocká 1977, 38 – 39; Waldhauser 2001, 196.

4. Dolní Břežany (okr. Praha-západ)

LOK: plocha mezi Dolními Břežany a Zlatníky, na obou březích Břežanského potoka

AKCE: Povrchový sběr v rámci systematického průzkumu okolí Hradiště nad Závistí, 1974, (ARÚ Praha, expedice Závist)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (keramika)

DATA: LTA, LTD

LIT: NZ čj. 3310/75; Čižmář – Čtverák 1977, 39 – 40.

5. Dolní Břežany (okr. Praha-západ)

LOK: Poloha "K Hodkovicům" SZ od lokality č. 4

AKCE: Záchranný výzkum v úseku rýhy pro telefonní kabel, 1986, (ARÚ Praha, expedice Závist)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (3 polozemnice, 1 další zahloubený objekt; keramika)

DATA: HD, LTA

LIT: ZZ. 1809/86; Motyková 1986, 135 – 142; Drda 1989, 38.

6. Dolní Břežany (okr. Praha-západ)

LOK: Na pravém břehu Břežanského potoka západně od kopce Kamínku.

AKCE: záchranný výzkum, vyvolaný meliorací 1989, V. Čtverák (ARÚ Praha)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (zahloubený objekt; keramika, zlomek železa)

DATA: LTA

LIT: Čtverák 1992, 30.

7. Dolní Břežany (okr. Praha-západ)

LOK: SV od rybníka Pazderáku, pravý břeh Břežanského potoka, Z od kopce Kamínku

AKCE: vertikální řez v rámci průzkumu osídlení okolí Břežanského potoka, 1989, V. Čtverák, M. Chytráček (ARÚ Praha)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (sloupové a sídlištní jámy; keramika, mazanice, kosti, uhlíky)

DATA: HD – LTA, LTA – D

LIT: Čtverák – Chytráček 1995, 68.

8. Dolní Břežany (okr. Praha-západ)

LOK: P. p. č. 85, 490/5, 600. Úprava kNN pro p. p. č. 65/18, od ulice 5. května podél západní hranice areálu zámku

AKCE: orientační zjištění 2011, vertikální řez, J. Bernat (ÚAPPSČ Praha)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (jáma; keramika)

DATA: mladší doba halštatská

LIT: ZAA 3763/2013; ÚAPPSČ Praha JINY 3497/2011; Stanovská 2016, 68.

9. Dolní Břežany (okr. Praha-západ)

LOK: Poloha Za Příkopem, parc. č. 391/105.

AKCE: záchranný výzkum 2010, J. Bernat (ÚAPPSČ Praha)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (jáma; keramika)

DATA: rámcově doba halštatská

LIT: ZAA 3893/2011; ÚAPPSČ Praha JINY 3044/2010 (expertní list);
Nájemníková 2013, 40.

10. Dolní Břežany (okr. Praha-západ)

LOK: Ul. K Zámecké oboře, parc. č. 459/87, 464/4.

AKCE: záchranný výzkum 2010, J. Bernat (ÚAPPSČ Praha)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): ? (keramika)

DATA: HC - D

LIT: ZAA 3882/2011; ÚAPPSČ Praha JINY 2383/2010 (expertní list);
Nájemníková 2013, 41.

11. Dolní Břežany (okr. Praha-západ)

LOK: Ul. K Zámecké oboře, parc. č. 459/96. Rodinný dům

AKCE: záchranný výzkum 2010, J. Bernat (ÚAPPSČ Praha)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): ? (keramika)

DATA: rámcově doba bronzová až halštatská

LIT: ZAA NZ 3885/2011; ÚAPPSČ Praha JINY 2701/2010 (expertní list);
Nájemníková 2013, 41.

12. Dolní Břežany (okr. Praha-západ)

LOK: č. p. 231/21-23, poloha Za Pivovarem, plocha pod dnešní sportovní halou

AKCE: záchranný výzkum 2016, J. Dufek (ÚAPPSČ Praha)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (sloupové a sídlištní jámy, 6 polozemnic, sloupový nadzemní dům; keramika, bronzové kování neznámého účelu, skleněné korálky, jantar)

DATA: HD - LTA

LIT: nepublikováno, ústní informace vedoucí výzkumu J. Dufek (ÚAPPSČ Praha).

POZNÁMKA: Polozemnice jsou předmětem zpracování i v této práci.

13. Dolní Jirčany (okr. Praha-západ)

LOK: poloha Pod křížem, pole Z od obce nad bezejmennou vodotečí

AKCE: orientační zjištění 1994, záchranný výzkum 1995 – 1996, M. Chytráček (ARÚ Praha)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (sloupové stavby, řádově desítky zahloubených objektů (sloupové jamky, zásobní jámy, hliníky, 1 polozemnice a další objekty); keramika, mazanice, zvířecí kosti, kameny, uhlíky, bronzové artefakty)

DATA: doba halštatská, do HD

LIT: Chytráček 1997, 46; Chytráček 1998, 42-43.

14. Chotouň, o. Pohoří (okr. Praha-západ)

LOK: Chotouňský potok, nebo jeho břeh

AKCE: náhodný nález, 1870

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): ? (zlatý statér)

DATA: rámcově doba laténská

LIT: Barvířová 1935, 3; Radoměský 1955, 48; Waldhauser 2001, 238

15. Jesenice (okr. Praha-západ)

LOK: Intravilán obce, staveniště nákupního střediska Jednoty

AKCE: záchranný výzkum 1986

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (několik zahloubených objektů; keramika)

DATA: HD

LIT: Archiv AÚ čj. 4198/86, 1847/87; Motyková – Chytráček 1989, 70.

16. Jílové u Prahy (okr. Praha-západ)

LOK: různá místa

AKCE: náhodné nálezy, od 18. stol.

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): ? (zlaté mince)

DATA: 2. – 1. stol. př. Kr.

LIT: Radoměský 1955, 9; Dobner 1865, 72; Waldhauser 1988 19; Waldhauser 2001, 252; Čižmář – Čtverák 1977, 20.

17. Jílové u Prahy (okr. Praha-západ)

LOK: u č. p. 190, 50 m jižně od muzea

AKCE: záchranný výzkum, 40. a 80. léta 20. století, P. Břicháček

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): ? (keramika)

DATA: 3. – 1. stol. př. Kr.

LIT: Barvířová 1942, 2; Břicháček 1987, 2; Waldhauser 1988, 19; Waldhauser 2001, 252.

18. Jílové u Prahy (okr. Praha-západ)

LOK: Borek u Jílového, návrší nad soutokem Jílovského a Chotounského potoka

AKCE: náhodný nález, 1986

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (keramika, struska, mazanice, brousek)

DATA: 2. – 1. stol. př. Kr.

LIT: Břicháček 1987, 21; Waldhauser 1988, 17; Waldhauser 2001, 158 – 159.

19. Kamenný Přívoz (okr. Praha-západ)

LOK: Hostěradice, přesněji neurčeno

AKCE: náhodný nález, před r. 1935

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): ? (keramika)

DATA: 3. – 1. stol. př. Kr.

LIT: Barvířová 1935, číslo 1, 7; Waldhauser 1988, 18; Waldhauser 2001, 217.

.

20. Kamenný Přívoz (okr. Praha-západ)

LOK: Hostěradice, č. p. 79

AKCE: zjištění 1938, výzkum 1986

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (keramika)

DATA: 1. stol. př. Kr.

LIT: Barvířová 1935, číslo 5, 4; Waldhauser 1987, 18 – 19; Čižmář – Čtverák 1977, 39 - 40; Waldhauser 2001, 217.

21. Lhota u Dolních Břežan (okr. Praha-západ)

LOK: Hradiště nad Závistí

AKCE: záchranné a systematické badatelské výzkumy 1963 – 1994, L. Jansová - A. Rybová - P. Drda – K. Motyková – M. Čižmář (ARÚ Praha), geodetické a geofyzikální průzkumy 2001 – 2005, R. Křivánek (ARÚ Praha)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): hradiště (rozsáhlé fortifikace – valy, příkopy, několik bran, palisády, sídlištní objekty – řada sídlištních jam, sloupových jamek, 28 polozemnic, 13 nadzemních obytných staveb, zbytky kamenných i dřevěných konstrukcí, čtvercový ohrazený areál, 2 cisterny, několik dílen – kovářských, kovoliteckých atd.; bohaté soubory keramiky, zvířecích kostí, dále mazanice, uhlíky, struska, kámen: brousky, žernovy, přeslen; železo: kování, dráty, spony, hřeby, klíče, zámek, ostruhy, nádoby, součásti koňského postroje i oděvu, zlomky kotlíku a roštu, břitva, opasková zápona, řetěz, svorky, pinzeta, zákolník, zlomek udidla, hřívna, zlomky, nástroje – sekera, nože, zlomky kleští, nůžek, vidlice, rydlo, lopatka, srp, kovadliny, zbraně - hroty, šípky, štíty; bronz: prsteny, kování, raménko vážek, spony, zlomky meče, ozdoby, zlomek cedníku, řetízek, nákončí pochvy, zlomek zrcadla, importované prsteny s gemmou, zlomek nádoby, kus plechu, kroužky, perla, výrobní odpad, surovina; lidské kosti, archeobotanické rostlinné zbytky, technická keramika – tyglíky, tavicí a mincovní destičky, závaží, dyzna, stříbrné a zlaté mince, sklo: perly, korálky, zlomky nádob, náramky; jantar: surovina, perly, výrobní odpad; švartna: zlomek náramku; kost: soustružená objímka, šídlo, polotovary)

DATA: HD – LTD

LIT: ARÚ Praha NZ 3954/95; NZ 3913/91; NZ 3751/93; NZ 2433/68; NZ 1929/94; NZ 1548/67; NZ 5434/81; NZ 2225/87; NZ 5179/96; NZ 3714/98; NZ 9540/00; NZ 2434/68; NZ 4402/99; NZ 4327/01; NZ 7652/03; NZ 2042/72; NZ 5976/96; NZ 4821/2005; Drda – Rybová 1995, 168; Drda 1995, 168 – 169; Jansová 1971, 135-178 (PA 62); Jansová 1974, 1-33 (PA 65); Jansová 1975, 70-72 (BZO); Jančo 2001, 95; Drda - Rybová 1992, 309-349 (PA 83); Drda - Rybová 1995, 596-600 (AR 47); Motyková - Drda - Rybová 1988, 391-436 (Germania 66); Drda – Rybová 1997, 126 – 127; Motyková - Drda - Rybová 1984, 331-444 (PA 75); Motyková - Drda - Rybová 1978, 259-343 (PA 69); Motyková - Drda - Rybová 1988, 524-562 (AR 40); Drda – Rybová 2000, 95 – 96; Motyková - Drda - Rybová 1991, 56-63 (Archaeology in Bohemia 1986-1990); Drda – Rybová 2001, 95; Motyková - Drda – Rybová 1978, 259-343 (PA 69); Drda - Rybová 2001, 284-349 (PA 92); Drda – Rybová 2003, 118; Motyková - Drda - Rybová 1978, 259-343 (PA 69); Drda – Rybová 2003, 124 – 125; Drda – Rybová 2003, 125; Plesl 1967, 591-596 (AR 19); Drda 2004, 131 – 132; Prošek 1948, 43-58 (PA 43); Motyková - Drda – Rybová 1990, 344-345 (PA 81); Drda 1998, 97; Drda - Rybová 1998; Křivánek 2004, 132; Křivánek 2007, 119; Křivánek 2008, 127 – 128; Křivánek 2011, 141 – 142; ARÚ Praha 8960/03; ZAA 10970/2006; ZAA 10971/2006;; ZAA 15417/2009; ZAA 15416/2009; ZAA 15415/2009.

22. Ohrobec (okr. Praha-západ)

LOK: Staveniště rodinných domů, pole mezi Ohrobcem a Károvem, trať Od úvozu, Ve Škrnově.

AKCE: záchranný výzkum 1993, M. Chytráček – J. Bernat (ÚAPPSČ Praha)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (polozemnice, sídlištní jáma; keramika, mazanice, uhlíky, přeslen, zlomek železa)

DATA: HD

LIT: ARÚ Praha 598/96; Chytráček - Bernat 1997, 164.

23. Ohrobec (okr. Praha-západ)

LOK: Parc. č. 26/1, 26/3, 3/1, č. p. 11. Rodinný dům, přípojky inženýrských sítí.

AKCE: záchranný výzkum 2010, J. Bernat (ÚAPPSČ Praha)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (polozemnice; keramika, mazanice, kosti)

DATA: rámcově doba halštatská

LIT: ZAA 4418/2011; ÚAPPSČ Praha JINY 3817/2010 (expertní list);
Nájemníková 2013, 157 – 158.

24. Osnice (okr. Praha-východ)

LOK: ostrožna nad bezejmenným pravobřežním přítokem Botiče

AKCE: záchranný výzkum 1999, M. Lutovský (ÚAPPSČ Praha)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (zahloubené objekty; keramika)

DATA: HD

LIT: Benková 2001, 133.

25. Praha 4 – Chodov

LOK: 800 m severně od Chodovské tvrze, ppč. 283

AKCE: záchranný výzkum plochy skryté buldozerem, asi 1971, N. Mašek (MMP)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (keramika a zvířecí kosti)

DATA: rámcově doba halštatská

LIT: N. Mašek 1973, 216 (Pražský sborník historický VIII); Mašek – Fridrichová 1975, 115.

26. Praha 4 – Chodov

LOK: roh ulic Blažimské a Klíčovy.

AKCE: zjišťovací výzkum 2004, J. Jeřáb – V. Kašpar (Archaia Praha o.p.s.)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (sídlíšní jáma, souvrství; keramika, zvířecí kosti)

DATA: 5. – 3. stol. př. Kr.

LIT: ZAA NZ 85/2005; Jeřáb - Kašpar 2007, 171 – 172.

27. Praha 4 – Komořany

LOK: Plocha skrytá pro výstavbu a rozšíření Modřanských strojírny; V od komplexu budov závodu a S od ulice Do koutů.

AKCE: Povrchový průzkum a sběr

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (keramika, drtidlo)

DATAČE: rámcově doba halštatská

LIT: Havel 1978a, 188 (Pražský sborník historický); Havel 1978, 69.

28. Praha 5 - Kosoř

LOK: rozcestí silnic Radotín – Třebotov – Kosoř, ppč. 348, 350 a 351.

AKCE: průzkum a hlášení S. Vencel (ARÚ Praha) 1969 a 22. 4. 1970, záchranný výzkum léto 1970, M. Lička - M. Slabina (NM Praha)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (polozemnice; keramika, zvířecí kosti)

DATAČE: mladší doba halštatská

LIT: Z čj. 1630/70 v AÚ ČSAV; Lička - Slabina 1973, 50 – 51.

29. Praha 5 - Kosoř

LOK: Obecní pískovna nad severovýchodním svahem údolí Berounky, jižně od Kosoře, ppč.262/1.

AKCE: orientační zjištění S. Vencel (ARÚ Praha) 1968, záchranný výzkum v dubnu 1972

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (polozemnice, 3 další zahloubené objekty; mazanice, keramika s analogiemi mezi nálezy z oppida)

DATAČE: LTD

LIT: Drda - Venclová 1975, 76 – 77.

30. Praha – Krč

LOK: mezi Branickou ulicí a kaplí

AKCE: náhodný nález (?), K. Vlačiha, poč. 20, stol.

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): pohřebiště (kostrový hrob; bronzové kruhy, lidské kosti)

DATAČE: 4. – 3. stol. př. Kr.

LIT: Bureš 1987, 70; Lutovský - Smejtek 2005, 767; Waldhauser 2001, 399.

31. Praha – Krč

LOK: pískovna nedaleko hostince Bellevue v Budějovické ulici, p. č. 138, dnes prostor kolem křižovatky ulic Budějovické, Hornokrčské a V Podzámčí

AKCE: náhodný nález, před r. 1930

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): pohřebiště (blíže neurčený počet kostrových hrobů; lidské kosti, bronzový nákrčník a náramek)

DATA: 4. – 3. stol. př. Kr.

LIT: Bureš 1987, 70; Lutovský – Smejtek 2005, 767; Waldhauser 2001, 400.

32. Praha – Lipence

LOK: na říční terase po pravé straně od silnice vedoucí z Lipence do Kazína v poloze nazývané "Na boku"

AKCE: Archeologické zhodnocení území obce Lipence v rámci předprojektové přípravy výstavby sídliště, před r. 1978. J. Havel (MMP)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (keramika, kosti)

DATA: rámcově doba halštatská

LIT: Havel 1978, 70.

33. Praha – Lipence

LOK: Pískovna II, poloha "Za humny", jihozápadně za obcí na jih od silnice na Kazín.

AKCE: Záchranná akce J. Havel (MMP) v souvislosti s porušením pravěkého objektu při těžbě písku, 1978

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (polozemnice; keramika)

DATA: rámcově doba halštatská

LIT: Havel 1982, 103.

34. Praha – Lipence

LOK: Poloha Na boku, pole mezi silnicí a stromořadím.

AKCE: povrchový sběr podzim 1997, jaro 1998, D. Rakušan (FF UK Praha)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): ? (keramika)

DATACE: doba halštatská, LTD

LIT: ARÚ Praha 6304/98; Turek 2000, 160.

35. Praha 4 – Michle

LOK: Rennerova pískovna

AKCE: náhodný nález 1904, J. A. Jíra

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): ? (skleněný korál s očky)

DATACE: HD - LTA

LIT: Vendova 1990, 244; Waldhauser 2001, 416.

36. Praha 4 – Michle

LOK: pískovna za stodolou č. p. 17, pískovna severozápadně od obce

AKCE: záchranný výzkum (?) 1890 – 1892

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (kulturní souvrství, keramika točená na kruhu)

DATACE: kulturní souvrství 6. – 5. stol. př. Kr. keramika 2. – 1. stol. př. Kr.

LIT: Píč 1890 – 92, 744 – 748; Kohout 1893 – 95, 755 – 757; Waldhauser 2001, 400.

37. Praha 4 – Michle

LOK: Pekárenská ulice

AKCE: záchranný výzkum 1970, M. Fridrichová (MMP)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (polozemnice, sídlištní jáma; keramika, přeslen, bronzová jehlice, zvířecí kosti - tur, prase, srnec, bobr, malí přežvýkavci)

DATACE: 2. – 1. stol. př. Kr.

LIT: Fridrichová 1976, 148 – 149, 153, 156; Waldhauser 2001, 416.

38. Praha 4 – Michle

LOK: svah od pankrácké pláně k Botiči, přes ústí ulic Hadovité, Vnitřní, Vnější, Prostřední a V úhlu, ppč. 1712

AKCE: hlášení E. Soudská, AÚ ČSAV, záchranný výzkum květen a červen 1970

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (skupina 1: 4 polozemnice, pec, 3 další zahlobené objekty; skupina 2: dvě polozemnice; bronzová jehlice, mazanice, keramika vč. jednoho zlomku točeného na kruhu, zvířecí kosti, kónická závaží)

DATA: skupina 1: HD; skupina 2: LTD až doba římská

LIT: Fridrichová 1973, 117.

39. Praha 4 – Michle

LOK: Praha – Michle, staveniště v místě, kde ústí Průčelní ulice do Pekárenské

AKCE: Muzeu hl. m. Prahy byl předán inventář hrobu, který vybrali žáci základní školy, okolo r. 1970. Revizní akce V. Huml (MMP)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): pohřebiště (kostrový hrob; lidské kosti, bronzový náramek s vývalky, tři spony duchcovského typu)

DATA: rámcově doba laténská

LIT: Píč 1890-1892 (PA XV); Bureš 1987, 70 – 71; Waldhauser 2001, 400; Fridrichová 1973, 118.

POZNÁMKA: Lokalita byla známa již na konci 19. století, kdy odtud získal nálezy J. L. Píč. Dnes je bohužel zničena zástavbou.

40. Praha 4 - Modřany

LOK: pravděpodobně jádro původní vsi Modřan

AKCE: náhodný nález (?) před rokem 1902

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): prý pohřebiště (bronzový kruh z dutých polokoulí)

DATA: 3. stol. př. Kr.

LIT: Bureš 1987, 71; Lutovský - Smejtek 2005, 769; Waldhauser 2001, 400.

41. Praha 4 - Modřany

LOK: závod ČKD Elektro

AKCE: záchranný výzkum (?), 1959, N. Mašek (MMP)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): pohřebiště (žárové hroby; zuhelnatělné lidské kosti)

DATA: 6. – 5. stol. př. Kr.

LIT: Justová 1968, 170; Slabina 1968, 247 – 249; Čtverák 1999, 108; Waldhauser 2001, 400 – 401.

42. Praha 4 - Modřany

LOK: ?

AKCE: náhodný nález, před r. 1977

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): ? (kolkovaná keramika)

DATA: 5. stol. př. Kr.

LIT: Linksfeilerová 1977, 104; Waldhauser 2001, 401.

43. Praha 4 – Nusle

LOK: Ul. Bartoškova 28/1450, p.p.č. 430. Areál Státního úřadu pro jadernou bezpečnost – výstavba nové budovy.

AKCE: záchranný výzkum, plošný odkryv 2005, V. Kašpar (Archaia Praha o.p.s.)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (sídlištní a sloupové jámy; keramika)

DATA: HC

LIT: ZAA NZ 10864/2009; Juřinová 2011, 251 – 252.

44. Praha 4 – Nusle

LOK: Areál Státního ústavu radiační ochrany v nároží ulic K Podjezdu a Bartoškovy č. or. 28, č.p. 1450, p.p.č. 430 (dvůr).

AKCE: sonda, vertikální řez 2008, V. Kašpar (Archaia Praha o.p.s.)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (kulturní vrstva)

DATA: rámcově doba halštatská

LIT: ZAA 960/2009; Kašpar 2011, 252 – 253.

45. Praha 4 – Nusle

LOK: Parcela č. 2000/1 při ulici 5. května

AKCE: zjišťovací výzkum 2007 – 2008, V. Kašpar (Archaia Praha o.p.s.)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (kulturní vrstva; keramika, zvířecí kosti)

DATA: rámcově doba bronzová - halštatská

LIT: ZAA NZ 6484/2008; Kašpar 2011, 253.

46. Praha 4 - Podolí

LOK: Nedvědovo náměstí, č. p. 101 nebo 140

AKCE: záchranný výzkum, 1907, nálezce neznámý

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): pohřebiště (kostrový hrob; lidské kosti, 2 bronzové náramky, 2 bronzové nánožníky)

DATA: 3. stol. př. Kr.

LIT: Bureš 1987, 72; Lutovský – Smejtek 2005, 770; Waldhauser 2001, 401.

47. Praha 5 – Radotín

LOK: dvůr č. p. 562

AKCE: náhodný nález, 1983

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): pohřebiště (žárový hrob; keramika, hrot kopí, kroužek)

DATA: rámcově doba halštatská

LIT: Pecka 1916, 90; Filip 1956, 370; Charvátová – Spurný – Vendová 1992, 163; Waldhauser 2001, 402.

48. Praha 5 – Radotín

LOK: ? (snad pískovna u železniční stanice?)

AKCE: náhodný nález

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): pohřebiště ? (hrob ? braubašská miska, další keramika, přeslen, bronzová jehlice)

DATA: 5. stol. př. Kr.

LIT: Pecka 1916, 90; Filip 1956, 370; Charvátová – Spurný – Vendová 1992, 163; Waldhauser 2001, 402.

49. Praha 5 – Radotín

LOK: pískovna nedaleko železniční stanice

AKCE: náhodný nález

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): ? (skleněný korál)

DATA: 6. – 5. sto. př. Kr.

LIT: Vendová 1990, 245; Waldhauser 2001, 402.

50. Praha 5 – Radotín

LOK: U Starého stadionu, parc. č. 1269/1, 1271, 1272, víceúčelová sportovní hala.

AKCE: Stavba víceúčelové sportovní haly, orientační zjištění a záchranný výzkum 2008, P. Zemanová (ÚAPPSČ Praha)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): pohřebiště (žárové hroby; keramika, lidské kosti - většinou přepálené, bronzový kroužek, přesněji neidentifikované železné a bronzové artefakty)

DATA: rámcově doba halštatská

LIT: ZAA 6616/2010; ÚAPPSČ Praha JINY 2635/2009 (expertní list); ZAA NZ 3225/2013; ÚAPPSČ Praha NZ 2712/2013; Nájemníková 2012, 211; Zemanová 2016, 342 – 343.

51. Praha 5 – Zbraslav

LOK: Ul. Opata Konráda, výkop pro jímku za domem čp. 464

AKCE: záchranný výzkum 1986, M. Chytráček – J. Bernat – A. Křečková (ARÚ Praha)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (polozemnice; keramika, mazanice, zvířecí kosti, uhlíky)

DATA: LTA

LIT: Petříčková 1997, 387-388 (ASČ I); ARÚ Praha NZ 8592/00; Chytráček 2003, 222.

52. Praha 5 – Zbraslav

LOK: Zbraslavské náměstí

AKCE: záchranný výzkum 1994 – 95, J. Bernat (ÚAPPSC)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště

DATA: 5. stol. př. Kr.

LIT: Chytráček 1997, 199; Bernat NZ 4067/86; Waldhauser 2001, 403.

53. Praha 5 – Zbraslav

LOK: Poloha Peluněk, golfové hřiště.

AKCE: záchranný výzkum 2007, P. Zemanová (ÚAPPSC)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (2 sídlištní jámy, sloupová jamka; keramika, mazanice, zvířecí kosti)

DATA: rámcově doba bronzová a halštatská

LIT: ZAA NZ 3664/2011; ÚAPPSC Praha NZ 2403/2010; Zemanová 2013, 213.

54. Zlatníky (okr. Praha-západ)

LOK: Na poli již. od silnice Zlatníky - Dolní Břežany

AKCE: Povrchový sběr v rámci systematického průzkumu okolí Hradiště nad Závistí, 1984, V. Čtverák – M. Chytráček (ARÚ Praha)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (keramika)

DATA: LTD

LIT: Čtverák - Chytráček 1987, 235.

55. Zlatníky (okr. Praha-západ)

LOK: Mírný J svah mělké pramenné pánve Břežanského potoka v JZ části intravilánu obce.

AKCE: záchranný výzkum (stavba rodinných domků, výkopy inženýrských sítí) 1987, K. Motyková – M. Chytráček – V. Čtverák (expedice Závist)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (3 polozemnice, sídlištní jáma, sloupové jamky; keramika, mazanice, zvířecí kosti, brousky, závaží, přeslen)

DATAČE: HC, LTC

LIT: Archiv AÚ čj. 3696/87; Motyková - Chytráček – Čtverák 1989, 220 – 221.

56. Zlatníky (okr. Praha-západ)

LOK: Z okraj intravilánu obce; mírný J svah mělké pramenné pánve Břežanského potoka.

AKCE: záchranný výzkum 1988, V. Čtverák – M. Chytráček – K. Motyková (ARÚ Praha)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (7 sídlištních jam, 4 sloupové jamky, 1 větší zahloubený objekt, polozemnice; keramika, zvířecí kosti, mazanice, zuhelnatělé dřevo, skleněný korálek, zlomky železa a bronz)

DATAČE: HaC – D, LtC

LIT: Čtverák - Hajšmanová - Chytráček 1992, 171.

57. Zlatníky (okr. Praha-západ)

LOK: Z okraj intravilánu obce, pole na mírném J svahu mělké pramenné pánve Břežanského potoka.

AKCE: záchranný výzkum 1989, V. Čtverák – L. Hajšmanová – M. Chytráček (ARÚ Praha)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (polozemnice, nadzemní sloupová stavba; keramika, mazanice, zvířecí kosti, uhlíky)

DATAČE: LTB - LTD

LIT: Čtverák - Hajšmanová - Chytráček 1992, 171 – 172.

58. Zlatníky (okr. Praha-západ)

LOK: Z část obce

AKCE: záchranný výzkum 1987 – 1989, K. Motyková (ARÚ Praha)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (6 polozemnic, 8 sídlištních jam a 39 sloupových jamek; keramika, mazanice, zvířecí kosti, uhlíky, železné a bronzové artefakty, železná struska, skleněný korálek, přesleny, hliněné závaží, kamenné artefakty)

DATAČE: HC – D, LTA - D

LIT: ARÚ Praha NZ 4375/91; Motyková 1995, 399.

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (polozemnice, nadzemní sloupová stavba; keramika, mazanice, zvířecí kosti, uhlíky)

DATAČE: LTB - LTD

LIT: Čtverák - Hajšmanová - Chytráček 1992, 171 – 172.

58. Zlatníky (okr. Praha-západ)

LOK: Z část obce

AKCE: záchranný výzkum 1987 – 1989, K. Motyková (ARÚ Praha)

DRUH NALEZIŠTĚ (NÁLEZY): sídliště (6 polozemnic, 8 sídlištních jam a 39 sloupových jamek; keramika, mazanice, zvířecí kosti, uhlíky, železné a bronzové artefakty, železná struska, skleněný korálek, přesleny, hliněné závaží, kamenné artefakty)

DATAČE: HC – D, LTA - D

LIT: ARÚ Praha NZ 4375/91; Motyková 1995, 399.